

Katariina Nyman
Laura Hyvönen
Diakonia-ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosionomi (AMK)
Varhaiskasvatuksen opettajan virkakelpoisuus
Opinnäytetyö kevät 2020

TIETO- JA VIESTINTÄTEKNOLOGIAN KÄYTTÖ VARHAISKASVATUKSESSA

**Kasvattajien näkökulma kolmessa Helsingin kaupungin päivä-
kodissa**

TIIVISTELMÄ

Katariina Nyman & Laura Hyvönen

Tieto- ja viestintäteknologian käyttö varhaiskasvatuksessa – Kasvattajien näkökulma kolmessa Helsingin kaupungin päiväkodissa

48 sivua, 2 liitettä

Kevät 2020

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Sosiaali- ja terveystieteiden amk-tutkinto

Sosionomi (AMK) ja varhaiskasvatuksen opettajan virkakelpoisuus

Monilukutaito sekä tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen on yksi varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden viidestä laaja-alaisen osaamisen alueista. Varhaiskasvatusikäisen lapsen tulisi voida tutkia ja havainnoida tieto- ja viestintäteknologian roolia arjessa sekä tutustua tieto- ja viestintäteknologisiin välineisiin, sovelluksiin ja peleihin. Opinnäytetyössä selvitettiin kolmen Helsingin kaupungin päiväkodin tieto- ja viestintäteknologista tilannetta. Selvitetiin sitä, mitä tieto- ja viestintäteknologisia välineitä kasvattajilla on ryhmän käytössä, miten he käyttävät niitä toiminnassaan sekä millaisia asenteita ja mielipiteitä heillä on tieto- ja viestintäteknologian käyttöä kohtaan ryhmän pedagogisessa toiminnassa.

Työn teoreettisena pohjana on valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, lasten tieto- ja viestintäteknologian osaamisen tukemista ja mediakasvatusta koskevat tutkimukset sekä aiheeseen liittyvä muu kirjallisuus. Tutkimusaineisto on kerätty kyselyn avulla. Kysely lähetettiin kolmen Helsingin kaupungin päiväkodin kasvattajille. Vastauksia saatiin 12. Litteroitu aineisto analysoitiin teoriaohjaavaa sisällönanalyysiä hyödyntäen.

Vastauksista selvisi, että lapset käyttivät tieto- ja viestintäteknologisia välineitä ryhmässä aikuisen valvonnassa tai yhdessä aikuisen kanssa. Ryhmissä oli rajoitettu laitteiden käyttöä ajallisesti sekä sisällön suhteen. Kasvattajat näkivät oppimisen monipuolistamisen tieto- ja viestintäteknologian tuomana mahdollisuutena ryhmän pedagogiseen toimintaan. Tärkeänä asiana tieto- ja viestintäteknologisen osaamisen tukemisessa kasvattajat pitivät kriittisen lukutaidon kehittämistä.

Tutkimustuloksista välittyi myös monenlaisia haasteita lasten tieto- ja viestintäteknologisen osaamisen tukemisessa. Kasvattajat olivat epävarmoja omasta tieto- ja viestintäteknologisesta osaamisestaan ja myös resurssien puute nähtiin esteenä lasten tieto- ja viestintäteknologisen osaamisen tukemisessa. Tieto- ja viestintäteknologisia laitteita ja aikaa työn suunnittelulle sekä sisältöihin tutustumiselle oli liian vähän. Myös osaamista kaivattiin lisää. Vastauksista välittyi se, että varhaiskasvattajat eivät pitäneet tieto- ja viestintäteknologista osaamisen tukemista olennaisena osana varhaiskasvatuksen arkea.

Asiasanat: mediakasvatus, monilukutaito, tieto- ja viestintäteknologia, varhaiskasvatus

ABSTRACT

Katariina Nyman and Laura Hyvönen

Use of information and communications technology in early childhood education
– The point of view of employees in three kindergartens in Helsinki

48p., 2 appendices

Spring 2020

Diaconia University of Applied Sciences

Bachelor's Degree Programme in Social Services

Option in Early Childhood Education

Bachelor of Social Services

Multiliteracy and Information and communications technology (ICT) competence is one of the five areas of transversal competence of the national Core Curriculum for Early Childhood Education and Care. A child in early childhood education should be able to explore and observe the role of ICT in everyday life and become familiar with ICT tools, applications and games. The aim of this thesis was to investigate the status of ICT in the pedagogical activities in the City of Helsinki. This study explored what ICT tools the educators had at their disposal, how they used them in their activities and the attitudes and opinions they had towards the use of ICT in the group's pedagogical activities.

The theoretical basis for this thesis was The National Core Curriculum for Early Childhood Education and Care, research on children's ICT skills and media education, and other related literature. The research material was collected through a questionnaire survey in three kindergartens run by the City of Helsinki. The survey was sent to educators who worked in three different kindergartens in Helsinki. 12 responses were received. The survey responses were analyzed by using theory-guided content analysis.

The responses showed that children used ICT tools in a group under adult supervision or together with an adult. Educators considered ICT to be an opportunity for the diversification of learning in early childhood pedagogical activities. Educators thought that the development of critical literacy skills was an important factor in supporting the development of ICT skills.

The research results also presented a wide range of challenges concerning supporting children's ICT skills. Educators are uncertain about their own ICT skills and the lack of resources, such as time, equipment and skills, was seen as a barrier to supporting children's ICT skills. The respondents felt that there was a shortage of ICT equipment, time for planning and content exploration. Also, more expertise was needed. The responses also reflected that early childhood educators did not see ICT support as an essential part of early childhood education.

Keywords: media education, multiliteracy, information and communication technology, early childhood education

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	4
2 MEDIAKASVATUS VARHAISKASVATUKSESSA	6
2.1 Mediakasvatus osana varhaiskasvatusta	6
2.2 Varhaiskasvatusikäiset lapset ja tieto- ja viestintäteknologia	7
2.3 Tieto- ja viestintäteknologia osana varhaiskasvatuksen arkea	8
2.4 Mediakasvatus osana kasvattajien työnkuvaa	11
3 TIETO- JA VIESTINTÄTEKNOLOGIAN KÄYTÖN MAHDOLLISUUDET JA HAASTEET VARHAISKASVATUKSESSA	14
3.1 Tieto- ja viestintäteknologian mahdollisuudet varhaiskasvatuksessa ..	14
3.2 Tieto- ja viestintäteknologian haasteet varhaiskasvatuksessa	16
4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	19
4.1 Tutkimusympäristön kuvaus	19
4.2 Tutkimuskysymyksen esittely	20
4.3 Kyselytutkimus	21
4.4 Aineiston analyysi	23
5 TUTKIMUSTULOKSET	25
5.1 Tieto- ja viestintäteknologiset välineet ryhmissä ja niiden käytön rajoitukset	25
5.2 Tieto ja viestintäteknologisten välineiden käyttö ryhmän pedagogisessa toiminnassa	27
5.3 Kasvattajien näkemykset tieto- ja viestintäteknologian mahdollisuuksista varhaiskasvatuksessa	28
5.4 Kasvattajien näkemykset tieto- ja viestintäteknologian käytön haasteista varhaiskasvatuksessa	29
6 POHDINTA	32
6.1 Yhteenvetoa ja johtopäätöksiä	32
6.2 Ammatillinen kasvu	37
6.3 Eettisyys ja luotettavuus	40
LÄHTEET	42

LIITE 1. Kyselylomakkeen kysymykset.....	46
LIITE 2. Saatekirje vastaajille.....	48

1 JOHDANTO

Tieto- ja viestintäteknologian käyttö on lisääntynyt yhteiskunnassamme suuresti viimeisten vuosikymmenten aikana. Käytämme työssämme tieto- ja viestintäteknologiasta lyhennettä TVT. Sillä tarkoitetaan erilaisia laitteita, menetelmiä ja sovelluksia, joita käytetään tietojen käsittelyssä (Autio, Sormunen, Saarinen 2018, 300). Tieto- ja viestintäteknologia laajemmin määriteltynä kattaa myös siihen liittyvät kulttuuriset ja sosiaaliset ulottuvuudet (Mertala 2020, 7). Tieto- ja viestintäteknologian tullessa yhä suuremmaksi osaksi elämäämme, on tärkeää myös ottaa sen osaamisen tukeminen mukaan varhaiskasvatukseen.

Vuonna 2018 julkaistuun valtakunnalliseen varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin on kirjattu monilukutaito sekä tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen yhdeksi viidestä laaja-alaisen osaamisen osa-alueista. Varhaiskasvatuksessa lapsen tulee voida tutkia ja havainnoida tieto- ja viestintäteknologian roolia arjessa sekä tutustua tieto- ja viestintäteknologisiin välineisiin, sovelluksiin ja peleihin. Monilukutaidolla tarkoitetaan taitoa tulkita ja tuottaa erilaisia viestejä. Tärkeää on ymmärtää, että tieto- ja viestintäteknologisen osaamisen tukemisessa ei ole kyse vain laitteiden käytöstä, vaan laajemmin lasten elämään vaikuttavasta ilmiöstä. Lapset tarvitsevat yhä enemmän tieto- ja viestintäteknologista osaamista siirtyessään koulumaailmaan. Monipuolinen TVT -osaamisen tukeminen edistää myös lasten koulutuksellista sekä kasvatuksellista tasa-arvoa. (Opetushallitus 2018, 24, 26.)

Toteutimme opinnäytetyömme yhteistyössä kolmen Helsingin kaupungin päiväkodin kanssa. Keräsimme tutkimusaineistomme kyselyn avulla. Lähetimme kyselyn päiväkotien varhaiskasvatuksen opettajille sekä -lastenhoitajille. Päiväkodit kuuluvat samaan varhaiskasvatusyksikköön. Lähdimme selvittämään sitä, miten kasvattajat ovat kokeneet tieto- ja viestintäteknologian käytön ryhmän pedagogisessa toiminnassa. Mitä tieto- ja viestintäteknologisia välineitä heillä on käytössä ja miten he käyttävät niitä ryhmän pedagogisessa toiminnassa? Työssämme pedagogiikalla tarkoitetaan varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaisesti

“monitieteiseen, erityisesti kasvatustieteeseen ja varhaiskasvatustieteeseen tietoon perustuvaa, ammatillisesti johdettua ja ammattihenkilöstön toteuttamaa suunnitelmallista ja tavoitteellista toimintaa lasten hyvinvoinnin ja oppimisen toteuttamiseksi” (Opetushallitus, 2018, 22). Kun velvoittava varhaiskasvatussuunnitelma linjaa yhdeksi varhaiskasvatuksen toiminnan osa-alueeksi tieto- ja viestintäteknologisen osaamisen tukemisen, pohdimme sitä, millaisia mielipiteitä sekä asenteita varhaiskasvattajille on tätä kohtaan syntynyt.

2 MEDIAKASVATUS VARHAISKASVATUKSESSA

2.1 Mediakasvatus osana varhaiskasvatusta

Pekkala (2016, 9–13) määrittelee mediakasvatuksen suhteessa medialukutaitoon. Mediakasvatuksella pyritään edistämään medialukutaitoa eli kokemusta, taitoa, ymmärrystä ja kriittistä kykyä arvioida median sisältöjä. Mediakasvatus on tavoitteellista vuorovaikutusta, jonka tavoitteena on antaa valmiuksia elämään mediakulttuurissa. Pekkala korostaa sitä, että medialukutaidolla ei tarkoiteta vain median lukemisen taitoja, vaan myös median kirjoittamisen eli sisällön tuottamisen taitoja. Medialukutaidon ymmärtäminen on olennainen osa mediakasvatusta. Mediakasvatukseen kuuluu keskeisenä osana toimijuus, osallisuus ja kasvatuksen dialogisuus. Media ja teknologia on keskeinen osa kulttuuriamme ja sitä on kaikkialla. Pekkala kuvaa mediakasvatuksen olevan yhtenä hyvän elämän rakennusaineena: ”Hyvän elämän saavuttaminen edellyttää kykyä ja mahdollisuutta osallistua oman elämänsä rakentamiseen, mikä nyky-yhteiskunnassa tarkoittaa muun muassa laaja-alaista toimijuutta suhteessa mediaan.” Mediakasvatus tukee varhaiskasvatuslaissa (36/1973, 2a§) määritettyjen varhaiskasvatuksen tavoitteiden toteutumista ja monipuolisesti lapselle ajankohtaisten elämäntaitojen opettamista (Mertala & Salomaa 2016, 158).

Monilukutaito sekä tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen mainitaan varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa yhtenä viidestä laaja-alaisen osaamisen osa-alueista. Varhaiskasvatusyksiköt ovat siis velvoitettuja ottamaan tämän osa-alueen huomioon ryhmien pedagogisessa toiminnassa. (Opetushallitus 2018, 26.) Mediakasvatukseen liittyy olennaisesti tieto- ja viestintäteknologisen osaamisen tukeminen. Opinnäytetyössämme tutkimme kasvattajien kokemuksia, mielipiteitä ja asenteita tieto- ja viestintäteknologian käyttöä kohtaan ryhmän pedagogisessa toiminnassa. Mediakasvatuksen ja tieto- ja viestintäteknologian suhde on hyvä tiedostaa. Tieto- ja viestintäteknologialla tarkoitetaan erilaisia laitteita, menetelmiä ja sovelluksia, joita käytetään tietojen käsittelyssä (Autio ym. 2018, 300).

On toivottavaa, että myös varhaiskasvatuksessa kiinnitetään huomiota media-
kasvatukseen, sillä moninainen mediasisältö sekä tieto- ja viestintäteknologia on
osa alle kouluikäisten elämää. Mediakasvatus varhaiskasvatuksessa on kehitty-
nyt viimeisen vuosikymmenen aikana paljon. Mertala ja Salomaa (2016, 155) kir-
joittavat kuitenkin artikkelissaan siitä, kuinka useissa julkaisuissa on kerrottu var-
haiskasvattajien arkailevasta suhtautumisesta mediakasvatukseen. Kasvattajien
keskeisinä epävarmuustekijöinä on muun muassa laitteiden hallinta ja käyttö
sekä mediasisältöjen tunteminen. Varhaiskasvattajien tulisi tarkastella mediakas-
vatusta varhaiskasvatuksen kasvatuksellisesta näkökulmasta. Heidän tulisi hyö-
dyntää mediakasvatusta lapsen oppimisen, kasvun ja kehityksen tukemisessa.
Mediakasvatus ei vaadi aina digitaalisten mediasisältöjen hyödyntämistä. (Mer-
tala & Salomaa 2016, 155, 159.) Mediakasvatuksen ei tarvitse, eikä tule olla oma
eriytetty sisältö toiminnassa, vaan se tulisi ottaa mukaan arjen toimintaan kehit-
tämällä kasvatusta niin, että se ottaa paremmin huomioon mediakulttuurin ja sen
mahdollisuudet (Mertala & Salomaa 2016, 160).

Uusitalo (2016, 59) toteaa, että maailma on medioitunut. Media siis vaikuttaa elä-
mässämme ja yhteiskunnassamme laajasti eri osa-alueilla. Sitä ei käytetä vain
tiedon levittämiseen. Kansalaisilta vaaditaan sen myötä myös erilaista osaa-
mista, medialukutaitoa. Mediakasvatuksen keskeinen sisältö varhaiskasvatuk-
sessa on kriittisen medialukutaidon opettaminen (Palsa 2016, 47).

2.2 Varhaiskasvatusikäiset lapset ja tieto- ja viestintäteknologia

Vuonna 2013 tehdyn mediabarometrin mukaan 98 prosentilla perheistä oli tieto-
kone ja se oli alle kahdeksanvuotiaiden käytössä 47 prosentilla. Media on osana
lasten elämää muun muassa tietokonepelien ja kuvaohjelmien kautta. Useimmilla
tutkimukseen osallistuneille yksivuotiailla alkoi jo säännöllisempi kuvaohjelmien
seuraaminen. Mitä vanhemmaksi lapsi tuli, sitä säännöllisempää ja runsaampaa
median käyttö oli. (Suoninen 2013, 12, 57–58, 70.)

Valtakunnallinen varhaiskasvatussuunnitelma tuo esille monilukutaidon sekä
tieto- ja viestintäteknologisen osaamisen osana laaja-alaista osaamista.

Monilukutaito on tärkeä perustaito, jota tarvitsemme ympäröivän maailman ymmärtämiseen. Monilukutaidolla tarkoitetaan taitoa tulkita ja tuottaa erilaisia viestejä (Opetushallitus 2018). Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa tieto- ja viestintäteknologian osaamisen tukemisella tarkoitetaan sen roolin havainnoimista sekä erilaisiin tieto- ja viestintäteknologisiin välineisiin, peleihin ja soveluksiin tutustumista.

On luotu termi ”diginatiivi”, jolla kuvataan lasten taitavuutta digilaitteiden kanssa. Nykyään lapset ovat syntyneet erilaiseen ympäristöön, kuin heidän vanhempansa. Diginatiivi termin taustalla on ajatus siitä, että lapset ovat alttiimpia digilaitteille ja niiden käyttö muokkaa aivoja niin, että heillä olisi jo fyysisesti paremmat valmiudet käyttää teknologiaa. Diginatiivi termin käyttö on kuitenkin ristiriitaista. (Koivula & Mustola 2017, 37–38.) Plowman & McPake (2013, 28–29) toivat esille, kuinka lapset oppivat digilaitteiden käytön katselemalla vanhemmilta mallia. Eivätkä täten ole syntyjään oppineita, joten termi ”diginatiivi” ei olisikaan täysin oikea. Myös Mertala (2020, 21) toteaa, että varhaiskasvatuksen kentällä saattaa liikkua uskomuksia lasten teknologisesta osaamisestaan, jotka eivät pidä paikkaansa. Lasten teknologiset taidot ovat paljon kapea-alaisempaa kuin diginatiivisuus antaa ymmärtää. Vaikka lapsi osaa käyttää internettiä, hänellä ei ole kuitenkaan valmiutta ymmärtää sen laaja-alaisuutta ja aineettomuutta. Internetin hahmottaminen on olennainen osa tieto- ja viestintäteknologista osaamista.

Sharkins ym. (2015, 438) selvittivät tutkimuksessaan, kuinka jo kaksivuotias lapsi pystyy käsittelemään kosketusnäytöllistä laitetta yhtä vaistomaisesti kuin hän käsittelee leluja. Tärkeä on kuitenkin muistaa, että vaikka lapset pystyisivät käsittelemään kosketusnäytöllisiä laitteita vaivattomasti, on heillä rajallinen kapasiteetti kognitiivisesti käyttää teknologiaa. Tässä asiassa he tarvitsevat aikuisen apua. (European Commission 2015, 7.)

2.3 Tieto- ja viestintäteknologia osana varhaiskasvatuksen arkea

Tieto- ja viestintäteknologia tulee osaksi lasten elämää ja arkea jo nuorena. On siis tärkeää, että mediakasvatus sekä tieto- ja viestintäteknologisen osaamisen

tukeminen aloitetaan mahdollisimman varhain. Verkkopohjaiset oppimisympäristöt yleistyvät myös päiväkodeissa. Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen edistää koulutuksellista tasa-arvoa edistää ja se vaikuttaa yhteiskunnalliseen osallistumiseen sekä vuorovaikutukseen. (Opetushallitus 2018, 26.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa korostetaan lasta sisällön tuottajana tieto- ja viestintäteknologiaa hyödynnettäessä (Opetushallitus 2018, 26). Tieto- ja viestintäteknologian hyödyntäminen varhaiskasvatuksen pedagogisessa toiminnassa ei ole siis vain valmiiden sisältöjen käyttämistä, kuten tiedon hakua tai jonkin taidon mekaanista harjoittelua esimerkiksi oppimisleikkejä pelaamalla. Lapsen toimijuuden näkökulmasta tärkeää on sisällön tuottaminen. Kun lapset pääsevät tuottamaan sisältöä itse, se mallintaa heille sitä, kuinka tieto- ja viestintäteknologinen sisältö on jonkun tuottamaa. Näin mediaa opetellaan tarkastelemaan kriittisesti sen sisällön tuottamisen kannalta. (Mertala 2020, 15–16, 19.)

Tabletit tai älypuhelimet voidaan ottaa mukaan ryhmän työskentelyyn tiedonhaun, kuvaamisen tai vaikka videoinnin tavoin. Lapsille voi antaa mahdollisuuden ottaa kuvia töistään tai leikeistään, jotta he voivat digitaalisesti dokumentoida. Lapsen osallisuutta lisätään tarjoamalla välineitä, joiden avulla lapsi voi tuoda esiin toiveitaan ja mielenkiinnonkohteitaan. Toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa käytetään hyödyksi lasten mediaan liittyvää osaamista, kokemuksia ja huomioidaan mediamaailman moninaisuus. Arjessa lasten kanssa tutustutaan sovelluksiin, joita voidaan käyttää hyödyksi eri toiminnoissa. (Helsingin kaupunki 2019, 23.)

Helsingin kaupunki on julkaissut oppaan *100 ideaa varhaiskasvatukseen*, joka on tehty yhteistyössä Helsingin kaupungin varhaiskasvatuksen henkilöstön ja lasten kanssa. Aineiston tarkoituksena on kehittää tieto- ja viestintäteknologiaa hyödyntäviä toimintatapoja ja oppimisympäristöjä, vahvistaa kasvattajien mediapedagogista osaamista sekä tukea lasten monilukutaidon kehittymistä. Opas tarjoaa varhaiskasvatuksen arkeen 100 ideaa toiminnasta, joka hyödyntää tieto- ja viestintäteknologiaa. Konkreettiset ideat helpottavat tieto- ja viestintäteknologian tuomista ryhmän pedagogiseen toimintaan. (Helsingin kaupunki 2017, 100 Oivalusta mediareppuun!)

Turjan (2017, 199) mukaan teknologiakasvatuksen tavoitteena on valmistaa lapsi maailmaan, joka koostuu erilaisista teknologioista. Lapsen tulee oppia ymmärtämään teknologiaa ja toimimaan vastuullisesti sen kanssa. Lasten tulisi sisäistää ajatus siitä, että teknologia voi auttaa heitä toimimaan luovasti, yhteiskunnallisesti, innovatiivisesti ja kokeilevasti. Turjan mukaan tutkiessamme lasten kanssa ympäröivää maailmaa, tulee meidän kiinnittää huomiota myös mediaan. Mertala (2020, 21) kertoo, että yksinkertaisena keinona toteuttaa teknologiakasvatusta on kiinnittää lapsen huomio tarkoituksella näkymättömiin medioihin, esimerkiksi siihen, miten kirjoitus siirtyy näppäimistöltä näytölle. Tämä on myös varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa mainittua tieto- ja viestintäteknologian yhdessä tutkimista (Opetushallitus 2018, 26).

Medialla on lasten elämässä niin myönteisiä kuin kielteisiäkin vaikutuksia. Tieto- ja viestintäteknologia voi mahdollistaa sosiaalista tukea yksinäisyyttä kokevalle lapselle ja vahvistaa sosiaalisuutta sekä yhteenkuuluvuutta myös esimerkiksi perheen yhteisissä televisionkatseluhetkissä. Toisaalta media tuo erityisesti alle kouluikäisten lasten elämään pelkoja ja linkittyy monenlaisiin ongelmiin. (Korhonen 2010, 11–13.) Opetus- ja kulttuuriministeriö (2013) teki tutkimuksen päiväkoiteihin ympäri Suomea, jossa selvitettiin kuntien varhaiskasvatuksesta ja esiopetuksesta vastaavien johtavien viranhaltijoiden mielipiteitä mediakasvatuksesta varhaiskasvatuksessa. Tutkimukseen osallistuneista suurin osa koki mediakasvatuksen olevan tärkeä osa varhaiskasvatusta, jotta lapset oppivat vastuullisiksi median käyttäjiiksi. Suurin osa vastaajista kuitenkin arvioi, että vain 20 % varhaiskasvatuksessa toteutetaan tietoista mediakasvatusta, he myös olivat sitä mieltä, ettei riittäviä toimenpiteitä mediakasvatuksen edistämiseksi varhaiskasvatuksessa ole tehty. Tutkimuksen jälkeen on kuitenkin tehty toimenpiteitä mediakasvatuksen roolin vahvistamiseksi varhaiskasvatuksessa. Muun muassa varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa on korostettu mediakasvatusta ja tieto- ja viestintäteknologisen osaamisen tukemista. (Opetushallitus 2018, 26, 45.)

Lapselle on hyvä asettaa niin ajallisia kuin laadullisiakin rajoituksia koskien tieto- ja viestintäteknologian käyttöä varhaiskasvatuksessa. Laadullisesti tulee miettiä sitä, mikä on lapsen ikätasolle sopivaa sisältöä. Ajallisesti tulee ottaa huomioon

se, että lapselle jää aikaa liikkumiselle, ulkoilulle ja muulle leikille runsaasti. Ikäraajat ja turvataitojen opettaminen suojaavat lapsen kehitystä. Lapsille on kuitenkin yksilöllistä se, sopiiko hänelle jokin sisältö, vaikka sille ei rajoituksia olisikaan. Tämä sopivan sisällön suodatus on aikuisen vastuulla. (Korhonen 2010, 22–23.)

Lapsella on myös oikeus saada myönteisiä kokemuksia mediasta, sillä sen kohtaamiselta ei voi välttyä. Monesti aikuiset saattavat pyrkiä suojelemaan lasta median vaaroilta, sen sijaan, että nähtäisiin ne mahdollisuudet, joita se tarjoaa. (Chaudron 2015, 8–9, 13.) Lapsi ansaitsee saada hyvät valmiudet teknologian käyttöön ja opetella sitä turvallisesti sekä monipuolisesti.

Mediakasvatuksen pääpainon ei siis tulisi olla vain turvataitojen opettelussa, vaan opettaa lapset tunnistamaan mahdollisuuksia, käyttötarkoituksia, intressejä sekä tapoja toimia eri medioiden kanssa. Lapsen tulisi luoda sellainen suhde mediaan, että sen käyttö on kohtuullista ja kriittistä. Pienten lasten kanssa kuitenkin aikuisen rooli on valita lapselle ikätasoonsa nähden sopivat sekä selkeät sisällöt, jotta turvallisen ja itsenäisen suhteen luominen on myöhemmin mahdollista. (Veteli & Palokangas 2019.)

2.4 Mediakasvatus osana kasvattajien työnkuvaa

Mediakasvatuksen toteuttaminen itsessään ei vaadi välttämättä erityisiä välineitä. Sitä pystytään toteuttamaan normaalissa päiväkotiympäristössä. Mediakasvatusta voi harjoittaa luovasti yli oppiainerajojen ja mukauttaa arjen toimintaan (Mertala 2020, 13) esimerkiksi työpajojen muodossa. Kuitenkin tärkeää on muistaa, että media on apuväline. Se ei pelkästään yksin ole toimija, eikä medialaitteiden käyttö takaa itsessään laadukasta mediakasvatusta. Monipuolinen mediakasvatus sisältää monia eri osa-alueita. Näitä osa-alueita ovat muun muassa tarinankerronta, tiedonhaku, analysointi sekä oma ilmaisu. (Sintonen 2018, 81, 93.)

Kasvattajan on tärkeää muistaa, ettei mediakasvatus ole ainoa kasvatuksen osa-alue, vaan sen rinnalle pitää tuoda monipuolisesti erilaisia menetelmiä. Myös mobiililaitteista kaiken hyödyn irti ottamiseen voidaan kiinnittää huomiota.

Niillä voidaan kuvata, videoida ja jakaa tuotoksiamme. Lapset pääsevät yhdessä työskentelemään aikuisten kanssa. Lapset oppivat myös paljon toisiltaan vertaisoppimisen kautta. (Vantaan kaupunki 2016; Koivula & Mustola 2017, 44.)

Varhaiskasvatussuunnitelma (2018, 45) tuo selkeästi esille kasvattajan velvollisuuksia mediakasvattajana. Kasvattajan tulee taata lapselle mahdollisuus oppia turvallisessa ympäristössä ja ilmaista itseään. Lasten kanssa tulee myös pohtia median todellisuutta sekä media- ja lähdekriittisyyttä. Vastuullinen median käyttö on myös osa lapsille opetettavaa taitoa. Mertala (2020, 7, 12–13) tuo artikkelissaan esille sen, ettei varhaiskasvatuksen ominaispiirteistä käsin ole tarkasteltu tieto- ja viestintäteknologista osaamista tukevaa pedagogiikkaa. Tämä tulee esiin muun muassa siinä, että varhaiskasvatuksen traditiot nähdään hankalaksi sovittaa yhteen TVT:n kanssa ja tavat käyttää TVT:tä varhaiskasvatuksessa omaksutaan perusopetuksen puolelta. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa huomioidaan lapsen ja kasvatuksen kokonaisvaltaisuus. Pedagogista toimintaa voi suunnitella yli oppiainerajojen. Tämä varhaiskasvatuksen erityispiirre mahdollistaa myös tieto- ja viestintäteknologian laaja-alaisen tarkastelun ja tutkimisen muun toiminnan lomassa. Arjen monet tilanteet ovat opetustuokioiden lisäksi tärkeitä ja merkityksellisiä pedagogisia hetkiä.

Kasvattaja voi siis hyödyntää jo olemassa olevaa ammatillista osaamistaan tutkien yhdessä lapsen kanssa tieto- ja viestintäteknologiaa. Laitteiden käyttö ei ole lapsen tieto- ja viestintäteknologisen osaamisen tukemisen keskiössä, eikä uuden ilmiön käsitteleminen varhaiskasvatuksessa ole kasvattajalle vain uuden oppimista. Varhaiskasvatuksen henkilöstölle suunnitelluissa täydennyskoulutuksissa tärkeää on kannustava ja voimaannuttava lähtöasetelma, sillä työntekijät ovat usein epävarmoja omasta tieto- ja viestintäteknologisesta osaamisestaan. (Mertala 2020, 25.)

Kasvattajat tekevät tärkeää yhteistyötä lapsen huoltajien kanssa. Tämän yhteistyön tavoitteena on sitoutua yhdessä turvaamaan lapselle terve ja turvallinen kasvun, kehityksen ja oppimisen ympäristö. Kasvatusyhteistyöhön kuuluu päiväkodin arvoista, tavoitteista ja vastuista keskusteleminen. (Opetushallitus 2018, 30.) Huoltaja on lapsensa asiantuntija ja huoltajan kanssaan olisi tärkeää jutella

median käytöstä kotona. Vanhempien kanssa voi nostaa teemaa esille vanhempainilloissa sekä lapsen tuonti- ja hakutilanteissa. Jos vanhemmilla on ennakkoluuloja median käyttöä kohtaan päiväkodissa, tulee kasvattajan valaista pedagogisia tavoitteita ja näkökulmia mediakasvatuksessa. Vanhempia voi rohkaista tutustumaan lapsensa median käyttöön ja keskustelemaan lapsensa kanssa asiasta. Vanhempien kanssa jutteleminen päiväkodin arjesta ja siihen liittyvistä asioista on osa hyvää luottamukseen perustuvaa kasvatusyhteistyötä. Tässä kasvatusyhteistyössä hyödynnetään myös viestinnän kanavana tieto- ja viestintäteknologiaa. (Opetushallitus 2018, 34.)

3 TIETO- JA VIESTINTÄTEKNOLOGIAN KÄYTÖN MAHDOLLISUUDET JA HAASTEET VARHAISKASVATUKSESSA

3.1 Tieto- ja viestintäteknologian mahdollisuudet varhaiskasvatuksessa

Tietoteknisiä laitteita voi hyödyntää varhaiskasvatuksessa monella tapaa. Tieto- ja viestintäteknologialla on kuitenkin laajempi merkitys varhaiskasvatuksessa kuin välineiden ja laitteiden tuominen ryhmään. Se on arjen teknologioihin tutustumista laajemmin. (Mertala 2020, 8.) Valtakunnallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassakin määritellään tieto- ja viestintäteknologian käyttö varhaiskasvatuksessa monipuolisesti (Opetushallitus 2018, 26).

Lapsen toimijuuden ja osallisuuden merkitys varhaiskasvatuksessa tulee ilmi selkeästi varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (Opetushallitus 2018, 21, 26–27). Mertala (2020, 13–14) kuvaa lapsen toimijuutta varhaiskasvatuksessa pedagogisena lähtökohtana ja tavoitteena. Hän korostaa, että myös median sisällöt lapsen kiinnostuksen kohteena tulee ottaa vakavasti, jotta toimijuus ja osallisuus varhaiskasvatuksessa voi toteutua. Median sisällöt näkyvät lasten leikeissä. Leikin kautta lapsilta saa arvokasta tietoa heidän tiedoistaan ja taidoistaan sekä arvoistaan ja asenteistaan. TVT -taitojen laaja-alainen tukeminen, sekä uuden opettaminen edellyttää, että lapsen kiinnostuksen kohteille ja jo olemassa oleville tiedoille ja taidoille annetaan tilaa. (Mertala 2020, 14.)

Vaikka tieto- ja viestintäteknologialla on laajempi merkitys varhaiskasvatuksessa, kuin laitteiden tuominen ryhmään, helpottavat TVT välineet monipuolisesti arkea (Mertala 2020, 8). Omasta kokemuksestamme olemme tehneet havainnon, kuinka mobiililaitteet ja tabletit helpottavat päiväkotien arkea, ja tiedonhaku on nopeampaa kuin esimerkiksi pöytäkoneella. Tabletti tai puhelin on helppo kantaa arjessa mukana. Mobiililaitteella voidaan ottaa metsäretkeltä kuvia ja niitä voidaan ihmetellä jälkikäteen. Yhteisiä muistoja voidaan hyödyntää myös lasten kanssa tulevan toiminnan ideoinnissa. Kun lapsen annetaan kuvata itse, hänet osallistetaan pedagogiseen dokumentointiin.

Pedagogisen dokumentoinnin tavoitteena on tehdä lasten oppimista näkyväksi ja sen kautta mahdollistuu myös toiminnan kehittäminen lapsiryhmän tarpeisiin sopivaksi (Harma 2018, 6). Kuvaus onkin ensimmäisiä asioita, josta voidaan lähteä lapsen mediakasvatuksessa (Sintonen 2018, 92). Kun toimintaa on dokumentoitu videolle, se mahdollistaa pedagogisiin hetkiin palaamisen ja oman toiminnan reflektoinnin. Oma toimintaansa kasvattajana ja tiiminä voi kehittää tarkastelemalla dokumentteja. Myös lasten havainnointi suuressa ryhmässä helpottuu, kun tilanteisiin voi palata jälkikäteen ja katsoa toimintaa kuin ulkopuolisen silmin. (Vantaan kaupunki 2016, 6, 14.)

Dokumentoinnin avulla lapset saattavat tulla yhä tietoisemmiksi omasta oppimisestaan. Lapset voivat kehittää oppimistaitojaan, vuorovaikutustaitojaan ja varsinkin esikouluikäiset voivat kehittää luku- ja kirjoitustaitojaan. Lasten tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen voi tasavertaistua, kun he voivat oppia vertaisiltaan yhdessä tutkien erilaisia sovelluksia ja laitteita. (Vantaan kaupunki 2016, 2, 4–6.) Tieto- ja viestintäteknologia on apuna kasvattajille lapsen kehittymisen havainnoimisessa dokumentoinnin ja esimerkiksi lapsen oppimispelien pelaamisen seuraamisen kautta. Lapset voivat myös käyttää luovuuttaan tieto- ja viestintäteknologian avulla. Lasten kanssa voidaan esimerkiksi tehdä projektina lyhytelokuva, jonka he saavat ideoida, käsikirjoittaa ja kuvata.

Ilman tieto- ja viestintäteknologisia laitteita olisi infon kulkeminen varhaiskasvatuksen ja kodin välillä hidasta. Tietokoneet ovat helpottaneet kuukausikirjeiden tekemistä, lasten kokouksien pöytäkirjan kirjoittamista ja muita esille pantavien ilmoitusten tekemistä. Myös arjen videointi ja kuvaus helpottuvat kameran ollessa aina helposti mukana. Vanhempien osallisuus päiväkodin arjessa vahvistuu sosiaalisen median kautta. Sosiaalinen media tarjoaa mahdollisuuden vanhemmille myös sitä kautta tuoda esille ideoitaan ja toiveitaan toiminnalle. Kuvien ja videoiden avulla lapsen päivästä ja toiminnasta kertominen saavuttaa uuden ulottuvuuden. (Vantaan kaupunki 2016, 2, 4.)

Markkinoilla olevia pelejä voi käyttää ryhmässä myös monipuolisesti niin, että osa pelin tehtävistä yhdistetään leikkiin ja liikuntaan. Muistipeliä voi käyttää esimerkiksi heijastettuna seinälle niin, että pallo pitää heittää aina sen palan kohdalle,

joka halutaan avata ja aikuinen klikkaa tabletilta kuvan auki. Tämä toisaalta vaatii monipuolista laitteistoa ryhmän käyttöön. Kasvattajalta vaaditaan luovuutta ja kekseliäisyyttä toimintaa suunniteltaessa. Positiivinen asenne medialeikkejä kohtaan kannattaa, sillä negatiivinen asenne johtaa usein leikkien liialliseen rajoittamiseen. Mediakasvatus on tavoitteellista toimintaa ja yhdessä lasten kanssa voidaan pohtia sitä, mitä halutaan oppia. Ammatillisesti kasvattaja voi pohtia millaisia arvoja ja valmiuksia lasten toivotaan saavan suhteessa mediakasvatukseen. (Mertala & Salomaa 2016, 161.)

Webster-Stratton (2010, 236) pohti visuaalisuuden taidon parantumista lapsilla, kun television katseluaikaa annetaan kohtuudella lapsille. Tutkimukset ovat viitanneet visuaalisten taitojen paranemiseen. Muun muassa kyky tunnistaa ja lukea havainnollistettuja kuvia sekä tieto- ja viestintäteknologisten taitojen oppiminen kehittyivät. Webster-Stratton toi esille myös sen, että tieto- ja viestintäteknologian avulla voidaan siirtää koko ryhmän lapset paikkaan, jonne he eivät muuten mahdollisesti pääsisi, esimerkiksi balettiin tai viidakoon.

3.2 Tieto- ja viestintäteknologian haasteet varhaiskasvatuksessa

Liikunta on lapselle tärkeää ja liikuntasuosituksen mukaan alle kahdeksanvuotiaan lapsen tulisi liikkua kolme tuntia päivittäin (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2016, 21). Mobiililaitteet ja tabletit saattavat passivoida lasta, sillä niiden äärellä pelatessa istutaan usein paikoillaan. Lapset saattavat kotona olla paljon liikkumatta näyttöpäätteiden äärellä, joten päiväkodissa olisi hyvä turvata lapsen liikuntaa, sillä liikkumattomuus vaikuttaa lapsen kehitykseen negatiivisesti (Korhonen 2010, 12). Fyysinen toiminta on lapselle tärkeää ja se takaa lapsen emotionaalinen, sosiaalinen, kognitiivisen ja fyysisen kehityksen. Tietokoneen tai pelikonsolin vieressä istuminen tekee lapsesta passiivisen ja heikentää hänen halua lähteä aktiiviseen oppimiseen. Lapset eivät esimerkiksi halua lähteä leikkeihin mukaan niin helposti. (Webster-Stratton 2010, 234.)

Median sisällön aiheuttamat pelkotilat voivat aiheuttaa psykosomaattisia oireita, levottomuutta ja unettomuutta. Median käyttö on myös usein pois lapsen

sosiaalisesta kanssakäymisestä perheen kanssa. Laitteet eivät ole inhimillisiä, vaikka ne voivat paljon opettaakin. Median ristiriitaisen luonteen vuoksi media-kasvatus on tärkeää. Sen oikeanlaisella ja maltillisella käytöllä on valtavat mahdollisuudet opettaa lasta elämän eri osa-alueilla. Vaarat on kuitenkin tunnistettava, jotta haitoilta vältytään. (Korhonen 2010, 11–13.)

Vuonna 2009 American Academy of Pediatrics (AAP) teki tutkimuksen, jossa selvisi kuinka vastasyntyneistä aina kuusivuotiaisiin asti olevat lapset altistuvat medialle, teknologialle ja ruutuajalle kaksi tuntia päivässä (Sharkins ym. 2015, 438–439). Myös Webster-Stratton (2010, 231) oli tullut samanlaisiin tuloksiin eri ikäjakaumien television katselusta. Webster-Stratton toi esille, kuinka 1,5-vuotiaat katselevat keskimäärin viikossa 14 tuntia televisiota. Leikki-ikäisten lasten katse- luojaika oli jo noussut 23 tuntiin viikossa. Tämä tarkoittaa keskimäärin yli 3 tunnin ruutu-aikaa päivässä leikki-ikäisillä. Katseluaikat nousivat, mitä vanhempia lapsia tarkasteltiin. Tutkimuksessa ei kuitenkaan ollut huomioitu tietokoneen, älylaitteiden tai pelikonsolien parissa käytettyä aikaa, joka lisää vielä ruutuajan määrää.

Sharkins ym. toi artikkelissaan esille, kuinka tutkimuksissa on huomattu, että lasten, jotka altistuvat medialle, teknologialle ja ruutuajalle tehtävien suorituskyky, sosiaaliset vuorovaikutustaidot vanhempien ja kavereiden kanssa sekä kyky luovaan leikkiin laskee. Näille altistuminen on myös lisännyt liikalihavuutta, kiusaamista, aggressiivisuutta ja väkivaltaa, empatian puutetta uhria kohtaan, masennusta, pelkoa sekä painajaisia ja muita unihäiriöitä. (Sharkins ym. 2015, 438–439.) Webster-Stratton (2010, 235) tukee Sharkinsin päätelmiä ja nostaa vielä esille heikentyvän lukutaidon, huonon keskittymiskyvyn ja ylivilkkauden. Erilaisista näytöistä, kuten televisiosta, tableteista ja puhelimesta tulevan led-valon epäillään haittaavan lasten yöunta ja piristävän lasta. Näyttöjen katseleminen myös rasittaa silmää voimakkaammin kuin esimerkiksi paperin katsominen, sillä se vaatii silmältä erilaista tarkennusmenetelmää (Kumpulainen ym. 2016).

Kasvattajien TVT-taidot vaihtelevat huimasti ja osa kokee taitojensa olevan puutteelliset. Tällöin teknologian hyödyntäminen pedagogisesti koetaan luonnollisesti haastavaksi. (Koivula & Mustola 2017, 37–38.) Toiminnan pedagoginen perustelu koetaan myös hankalaksi ja uuden toiminnan tuominen osaksi arkea vaatii

aina enemmän resursseja ja pohdintaa koko tiimissä. Päiväkodissa ei arvosteta niinkään työn uudistamista ja perinteiden muuttamista vaan rutiineja ja kokemusta. Resurssit arjen suunnittelulle ovat rajalliset, ja ne kuluvat usein käytännön asioiden hoitamiseen ja niistä sopimiseen. Mediakasvatus näyttäytynee kasvattajille ylimääräisenä työnä, jonka vuoksi on tärkeää keskustella yhteisössä sen kasvatuksellisesta tavoitteellisuudesta. Helposti kasvattajat tuottavat toimintaa projektiluontoisesti ja vastaavat käytännön kysymyksiin ”miten” ja ”mitä”, mutta perustelut jäävät vähemmälle huomiolle. (Mertala & Salomaa 2016, 161–163.)

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

4.1 Tutkimusympäristön kuvaus

Yhteistyökumppanimme toimii kolme Helsingin kaupungin päiväkotia, jotka kuuluvat samaan päiväkotiyksikköön. Päiväkodeissa noudatetaan Helsingin kaupungin varhaiskasvatussuunnitelmaa, joka perustuu valtakunnalliseen varhaiskasvatussuunnitelmaan (2018) sekä varhaiskasvatuslakiin (L 540/2018).

Olimme sopineet päiväkotien johtajan kanssa, että suoritamme kyselymme päiväkotien varhaiskasvatuksen lastenhoitajille, sekä varhaiskasvatuksen opettajille. Ensimmäisessä päiväkodissa on kolme ryhmää, kaksi 2–4-vuotiaiden ryhmää ja yksi ryhmä, jossa yhdistettynä viisivuotiaita ja esikoululaisia. Toisessa päiväkodissa on neljä ryhmää, 1–2-vuotiaiden ryhmä, 2,5–4-vuotiaiden ryhmä, 4–5-vuotiaiden ryhmä ja yksi esiopetusryhmä. Kolmannessa päiväkodissa on kaksi 3–5-vuotiaiden ryhmää ja yksi 1–3-vuotiaiden ryhmä. Yhteensä päiväkodeissa kasvattajia on 26. Lapsia on Helsingin kaupungin ohjeistuksen mukaan alle kolmevuotiaiden ryhmissä yksi aikuinen neljää lasta kohden ja yli kolmevuotiaiden ryhmissä yksi aikuinen seitsemää lasta kohden (Helsingin kaupunki, kaupunginhallitus 2019).

Helsingin kaupunki tarjoaa päiväkodeilleen digivälineitä, esimerkiksi tabletteja ja älypuhelimia ryhmien käyttöön. Ennen laitteiden käyttöönottoa on tiimissä hyvä sopia digivälineiden käyttämisen yhteiset pelisäännöt. Hyvä kasvattaja tiedostaa oman roolinsa mediakasvattajana ja on kiinnostunut lasten mediakulttuurista sekä tunnistaa sen mahdollisuudet varhaiskasvatuksessa. Ryhmässä ja päiväkodilla olevien välineiden lisäksi Helsingissä hyödynnetään monipuolisesti erilaisia yhteistyötahoja ja niiden tarjoamia mahdollisuuksia tutustua teknologiaan. Yksi keskeinen yhteistyötaho on kirjasto. (Helsingin kaupunki 2019, 12, 19, 30.)

Haastattelimme yhtä päiväkodin työntekijää ennen varsinaisen tutkimusaineiston keruuta, jotta saisimme tietoa Helsingin kaupungin ja heidän yksikkönsä TVT-tilanteesta. Kyseisen päiväkotiyksikön työntekijät ovat saaneet Helsingin

kaupungin tarjoaman atk-koulutuksen. Vuosi sitten päiväkoteihin tulleiden tablettien kanssa tuli niihin soveltuva koulutus, sekä lähtötasokysely, jonka perusteella pystyttiin kehittämään koulutusta heille sopivaksi. Näin pystyttiin tarjoamaan henkilökunnalle perustaidot laitteiden käyttöä varten. Heillä on aikaisemmin ollut käytössään vain älypuhelimet, joilla on voinut retkillä hakea tietoa ja ottaa kuvia. (Suullinen tiedonanto päiväkodin työntekijältä 12.9.2019.)

Kyseiset päiväkodit sopivat, että käyttävät ryhmien toiminnan dokumentoinnissa muun muassa sosiaalista mediaa, esimerkiksi Instagramia. Jokaisella yksikön päiväkodilla on oma Instagram-tili, jota pyritään päivittämään viikoittain. Työntekijöiden on muistettava tietosuoja, kun he lataavat kuvia lapsista ja heidän tekemisistään kyseiseen palveluun. Tämä on usein toteutettu rajaamalla kuva niin, ettei lasten kasvoja tai nimiä näy ollenkaan tai muutakaan mistä lapsen/lapset voitaisiin tunnistaa. (Suullinen tiedonanto päiväkodin työntekijä 12.9.2019.)

4.2 Tutkimuskysymyksen esittely

Toteutimme laadullisen kyselytutkimuksen kolmen Helsingin kaupungin päiväkodin henkilökunnalle. Tutkimme sitä, miten varhaiskasvattajat ovat kokeneet tieto- ja viestintäteknologian käytön ryhmän pedagogisessa toiminnassa. Selvitimme myös sen, miten he käyttivät tieto- ja viestintäteknologiaa ryhmän pedagogisessa toiminnassa ja mitä välineitä heillä oli käytössä. Pyrimme muodostamaan kysymykset niin, että niiden avulla pääsimme selvittämään kasvattajien näkemyksiä tieto- ja viestintäteknologian käytöstä ryhmässä. Kysyimme myös ryhmien ikäkauman, jotta pystyimme selvittämään millä tavalla tietyn ikäisten lasten kanssa käytettiin tieto- ja viestintäteknologiaa. Meillä oli kolme tutkimuskysymystä:

1. Miten varhaiskasvattajat ovat kokeneet tieto- ja viestintäteknologian käytön ryhmän pedagogisessa toiminnassa?
2. Mitä tieto- ja viestintäteknologisia välineitä varhaiskasvattajilla on ryhmän käytössä?
3. Miten varhaiskasvattajat käyttävät tieto- ja viestintäteknologiaa ryhmän pedagogisessa toiminnassa?

4.3 Kyselytutkimus

Kyselylomake on oiva metodi selvittää ihmisten ajatuksia, uskomuksia sekä sitä, miten he kokevat jonkin asian. Kyselyn onnistumisen kannalta kysymysten laatiminen tulee tehdä harkiten. Lomakkeessa tulee kysyä vain ne kysymykset, joita tarvitaan tutkimuskysymyksen kannalta. Kysely on standardoitu tutkimus, sillä asiat kysytään kaikilta vastaajilta samalla tavalla. Eettisyyden varmistamiseksi tulee välttää johdattelevia kysymyksiä. Kyselytutkimuksen etuna on se, että se säästää vastaajien aikaa ja vaivaa. Haasteena taas on se, että kyselyn laatija ei voi tietää kuinka vastaajat suhtautuvat kyselyyn. (KvantiMOTV. Menetelmätietovaranto. KvantiMOTV. Kyselylomakkeen laatiminen.)

Tuomi & Sarajärvi (2018, 98) korostavat, että laadullisessa tutkimuksessa merkittävää ei ole tuottaa tilastollisia yleistyksiä. Tärkeämpää on ymmärtää jotakin toimintaa, kuvata ilmiötä tai tuottaa tulkinta jollekin ilmiölle. Tärkeää on tutkimuksen onnistumisen kannalta se, että vastaajat ovat valikoituja niin, että he voivat vastata kattavasti kyselyyn.

Ennen kysymyksiä tekemistä, perehdyimme varhaiskasvatussuunnitelmaan ja siihen, millaista lapsen tieto- ja viestintäteknologisen osaamisen tukemista varhaiskasvatukselta edellytetään. Valitsimme kyselyssä olleet kysymykset peilaten tutkimuskysymyksiimme. Toivoimme kysymysten antavan mahdollisimman paljon tietoa kasvattajien näkemyksistä ja ryhmän TVT-tilanteesta. Kyselymme (Liite 1.) sisälsi sekä laadullisia, että määrällisiä kysymyksiä. Halusimme kyselymme kysymyksillä nostaa esille kasvattajien asenteita, ajatuksia ja mielipiteitä koskien tieto- ja viestintäteknologian käyttöä ja sen osaamisen tukemista varhaiskasvatuksessa.

Kyselyn ollessa sähköinen, emme vaikuttaneet vastauksiin läsnäolollamme ja vastaajat saivat itse päättää, milloin kyselyyn vastasivat. Emme myöskään voineet estää väärinymmärryksiä tai tarkentaa kysymyksiä. Pyrimme siis kysymään kysymykset mahdollisimman tarkasti. Kysymyksiä oli yhteensä 13 ja niistä kaksi ensimmäistä olivat määrällisiä taustakysymyksiä. Taustakysymyksissä

kysyimme millä nimikkeellä kasvattaja toimii ryhmässä ja minkä ikäisten ryhmässä. Tuloksissa tarkastelemme vastauksia myös näistä näkökulmista.

Tämän jälkeen meillä oli ryhmän TVT-tilannetta kartoittavia kysymyksiä. Kysyimme muun muassa sitä, millaista tieto- ja viestintäteknologista välineistöä heillä on ryhmän käytössä ja kuinka usein laitteet ovat lasten käytössä. Näihin kysymyksiin oli valmiit vastausvaihtoehdot, joista vastaaja valitsi sopivimman. Jätimme kuitenkin kaikkiin kysymyksiin mahdollisuuden täydentää vastauksia omin sanoin, mikäli vastaaja on sitä mieltä, etteivät vastausvaihtoehdot olleet juuri hänelle sopivat. Alussa olevien tilannetta kartoittavien kysymysten jälkeen oli avoimia kysymyksiä. Nämä kysymykset olivat sisällöllisesti laajempia, ja pyrkivät selvittämään vastaajien mielipiteitä ja asenteita. Pyrimme siihen, että kyselymme olisi mahdollisimman selkeä ja etenisi loogisesti. Toteutimme kyselymme kyselynetti.com sivuston tarjoamalla alustalla.

Opinnäytetyömme aineistonkeruu toteutettiin 4.12.2019 – 10.1.2020 välisenä aikana. Lähetimme kyselymme sähköpostitse päiväkotiyksikön johtajalle, joka välitti kyselyn eteenpäin kolmen eri päiväkodin kasvattajille. Vastausaikaa annoimme viisi viikkoa. Huomioimme pitkässä vastausajassamme työntekijöiden mahdolliset joululomat ja joulun pyhät.

Lähetimme kyselyn kahdellekymmenellekuudelle kasvattajalle, joista kyselymme vastasi yhteensä kaksitoista varhaiskasvatuksen työntekijää. Vastausprosentti kyselymme oli 46. Vastanneista varhaiskasvatuksen opettajia oli yhdeksän ja varhaiskasvatuksen lastenhoitajia kolme. Monivalintakysymyksiin vastasivat kaikki vastanneista, kun taas avoimiin kysymyksiin vastasi kaksi kolmasosaa vastanneista. Vastauksia saimme kahdeksan eri ryhmän kasvattajalta. Saimme vastauksia kaikista varhaiskasvatuksen ikäryhmistä. Vastaajista kukaan ei antanut meille palautetta kyselystä.

4.4 Aineiston analyysi

Analysoitavaa aineistoa meille kertyi kuusi sivua litteroitua tekstiä. Osa vastauksista oli suppeampia, kuin toiset. Tarkoituksenamme analysoidessamme laadullista aineistoa oli, että tuomme siihen selkeyttä ja tuotamme uutta tietoa. Laadullinen tutkimuksemme oli empiiristä ja sillä siinä tarkasteltiin kerättyä aineistoa empiirisen analyysin tapaan. Esitimme myös suoria lainauksia kyselyn vastauksista, joiden tarkoituksena oli olla esimerkkinä sekä tuoda lukijalle mielekkyyttä analyysimme tarkastelussa. Tuomi & Sarajärvi (2018, 27) huomauttaa tekstissään, että suorien lainausten käyttö on esimerkki vastauksesta, mutta ne eivät paranna tutkimuksen luotettavuutta.

Käytimme analyysimenetelmänä kvalitatiiviselle tutkimukselle tyypillistä aineistolähtöistä sisällönanalyysiä. Sisällönanalyysin menetelmällä vastauksia tuli analysoida systemaattisesti ja objektiivisesti. Aineistosta tuli valita tutkimuksen kannalta keskeiset asiat, jotka tuotiin esille vastausten analysoinnissa. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 117–127.) Omassa aineistossamme olivat keskeisiä asioita muun muassa kasvattajien asenteita ja mielipiteitä esittävät ilmaisut. Tämän jälkeen seuraa vastausten pelkistys eli redusointi (Emt.). Muunsimme siis vastaajien ilmaisuja yksinkertaisempaan muotoon, esimerkiksi lapsen mielenkiinnon ylläpitäminen ja oppimispelien hyödyntäminen.

Redusoinnin jälkeen seuraa klusterointi eli samaa kuvaavien ilmaisujen ja käsitteiden ryhmittely. Näistä ryhmistä muodostuu eri luokkia. Luokkien nimenä tulee käyttää sen sisältöä kuvaavaa nimeä. (Emt.) Poimimme pelkistetyistä vastauksista samaa kuvaavat ilmaisut ja näkemykset. Esimerkkejä meille muodostuneista luokista olivat haasteellisuus ja oppimisen monipuolistuminen. Nämä luokat syntyivät, kun olimme pelkistäneet vastauksia, laittaneet samaan teemaan liittyviä vastauksia ryhmittäin, ja nämä ryhmät nimesimme yhteisen teeman ja aihealueen mukaan. Klusterointia seurasi abstrahointi eli käsitteellistäminen ja johdopäätökset. Siinä poimittiin klusteroidusta aineistosta olennainen tieto tutkimuksen kannalta ja muodostettiin teoreettisia käsitteitä. Tässä oli tärkeää kiinnittää huomiota siihen, että alkuperäisistä vastauksista oli säilynyt polku jäljellä olevaan

aineistoon. Aineiston analyysi tällä menetelmällä perustui päättelyyn ja tulkin-
taan. (Emt.)

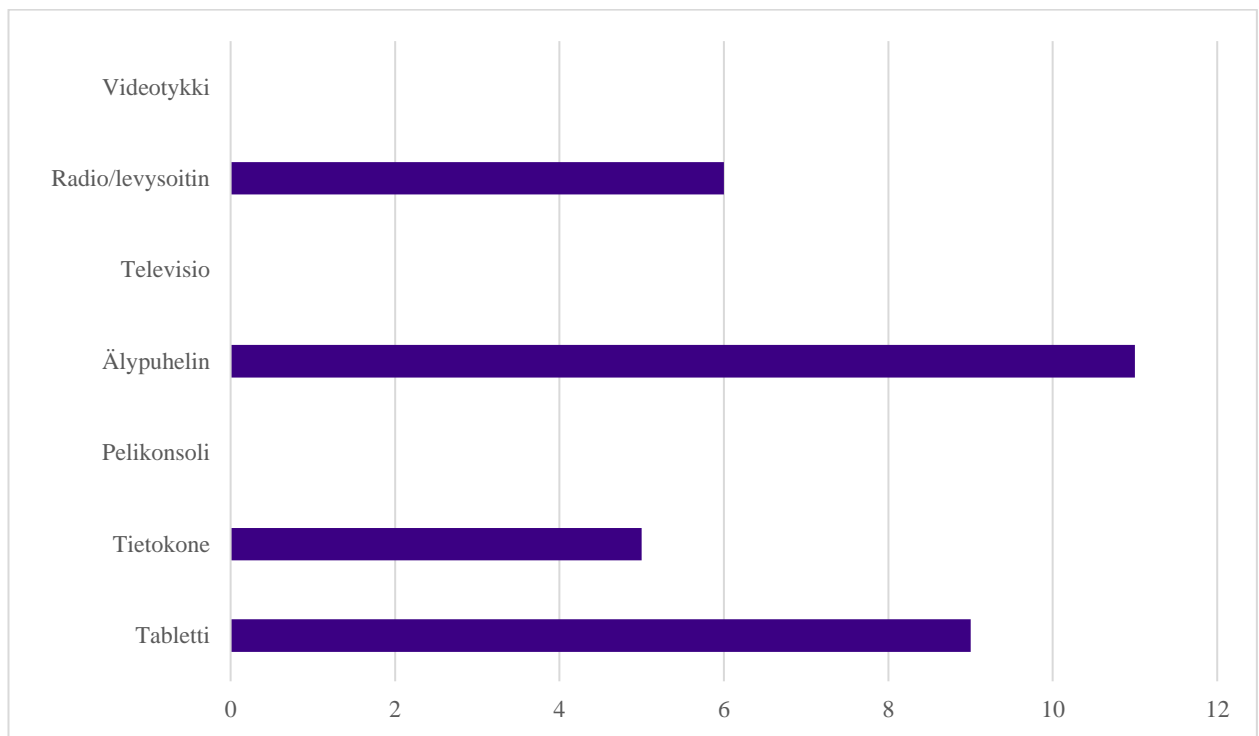
Aineiston analyysissä kvantifioimme aineiston käyttämällä määriin viittaavia il-
maisuja, kuten ”useimmat” ja ”osa”. Kuvailimme vastauksien avulla kokonaisuutta
yhtenäisyyden avulla. Tällainen homogeeninen aineisto vaati vähemmän vas-
tauksia, kuin heterogeeninen, erityispiirteiden avulla kokonaisuutta kuvaava ai-
neisto (Tuomi & Sarajärvi 2018, 102).

Sisällönanalyysiä tehdessämme, liittyen kasvattajien asenteisiin ja mielipiteisiin
tieto- ja viestintäteknologian käytöstä ryhmässä, ryhmittelimme samaa kuvaavat
pelkistetyt ilmaisut yhteen. Näistä meille muodostui luokiksi seuraavat: laitteiden
käytössä aikuisen valvonta, tietosuoja, yhdenvertaisuus/tasapoliisuus lasten vä-
lillä, oppimisen monipuolistaminen, tieto- ja viestintäteknologian käytön haasteel-
lisuus ja välineiden riittävyys. Kun abstrahioimme luokkia, muodostui meille seu-
raavia käsitteitä ja johtopäätöksiä: kasvattajien huolestuneisuus, resurssien
puute, tieto- ja viestintäteknologia koetaan toiminnassa epäolennaiseksi, TVT:n
mukaan ottaminen varhaiskasvatukseen arkeen koetaan hankalana/vaikeana,
TVT:n monipuolisuus, TVT:n mahdollisuudet ja se, että kasvattajat kokivat vaati-
mukset suuriksi. Esittelemme näitä syntyneitä luokkia ja johtopäätöksiä tulos-
temme lomassa.

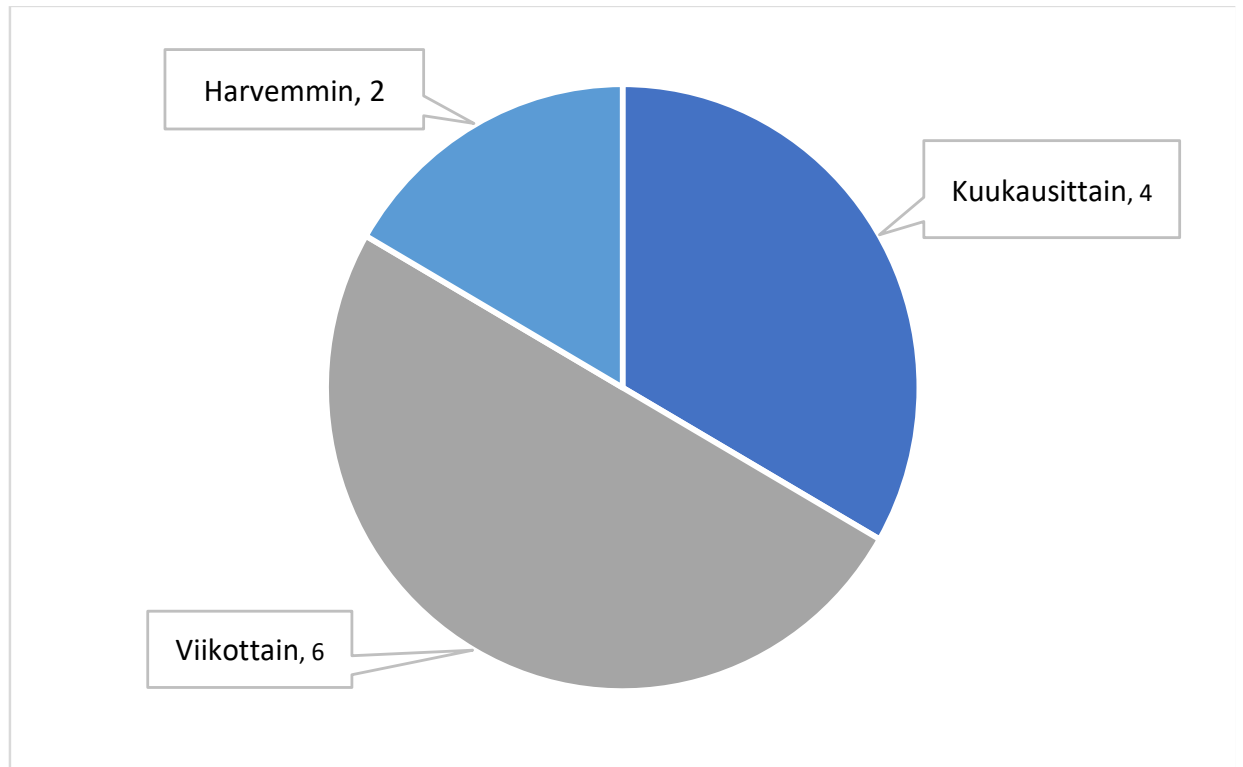
5 TUTKIMUSTULOKSET

5.1 Tieto- ja viestintäteknologiset välineet ryhmissä ja niiden käytön rajoitukset

Kyselyyn vastasi 12 varhaiskasvatuksen työntekijää. Yhdellätoista vastaajalla oli ryhmän käytössä älypuhelin. Kymmenellä oli käytössään tabletti, kuudella radio tai levysoitin ja neljä kertoi, että heidän käytössään oli tietokone. Vastaajat kertoivat kuinka usein laitteet ovat ryhmän lasten käytössä. Kuudella vastaajista ne olivat viikoittain, neljällä kuukausittain ja kahdella harvemmin. Tutkimuksen kannalta meidän oli olennaista tietää, mitä tietotekniikan välineitä vastaajilla oli ryhmän käytössä, sillä jos niitä ei ole, on niiden hyödyntäminen pedagogisessa toiminnassa käytännössä mahdotonta. Tämä ei kuitenkaan sulje pois tieto- ja viestintäteknologisen osaamisen tukemista.

Kaavio 1. Ryhmällä käytettävissä olevat välineet.

Kaavio 2. Kuinka usein lapsilla on tietotekniikan välineet käytössään.

Vastaajista kolmella ei ollut rajoituksia lapsille tietotekniikan välineiden käytöllä ryhmässä, mutta yhdeksällä oli rajoituksia. Lasten käytössä oli enimmäkseen tabletti ja sen käytön rajoituksia oli muun muassa lapsen käytettävissä oleva aika, tablettivuorot, käytettävissä oleva sisältö (lapsille soveltuvien pelien pelaaminen) sekä se, että tablettia käytetään aikuisen luvalla ja valvonnassa.

Vain yksi vastaajista kertoi, että tietotekniikan välineet ovat lasten vapaasti noudettavissa. Tablettia käytettiin pelaamisen lisäksi myös tiedonhakuun, jossa pyrittiin myös tasapuolisuuteen. Tietokone ja puhelin olivat pääosin vain henkilökunnan käyttöön. Lapset saivat kuitenkin käyttää yhdessä aikuisen kanssa puhelinta esimerkiksi kuvaamiseen. Aikuisen valvonta ja laitteiden käytön rajoittamisen korostus nousikin keskeiseksi tulokseksi tutkimusanalyyssissämme.

5.2 Tieto ja viestintäteknologisten välineiden käyttö ryhmän pedagogisessa toiminnassa

Teoriaohjaavaa sisällönanalyysiä tehdessämme, yhdeksi luokaksi muodostui se, että kasvattajat näkivät tieto- ja viestintäteknologian mahdollisuudet oppimisen monipuolistamisessa. Lapset käyttivät tieto- ja viestintäteknologisia laitteita oppimis- ja muiden pelien pelaamiseen, kuvien ja videoiden ottamiseen, tiedonkeruuseen, lasten uutisten toimittamiseen, musiikin kuunteluun sekä videoiden katseluun.

Kasvattajat olivat ottaneet digitaalisen dokumentoinnin osaksi arkeaan ja päivittivät ryhmän Instagram tiliä viikoittain. 1–3-vuotiaiden ryhmässä laitteisiin tutustuttiin vain aikuisen kanssa, sillä vastaajan mukaan heillä ei vielä ole esimerkiksi motoriikka tarpeeksi kehittyneitä käsitelläkseen laitteita yksin. Myös yli 3-vuotiaiden ryhmissä osa kasvattajista kertoi aikuisen olevan läsnä, kun lapsi käyttää tabletteja. Kaikissa ryhmissä ei aikuisen läsnäolo ollut tabletin käytön ehtona. Vastaajia huolesti se, löytyykö lapsille tarpeeksi laadukasta sisältöä ja jos löytyy, mistä he saavat aikaa sen etsimiseen ja kokeilemiseen.

Esimerkiksi oppimispeleihin tulee tutustua ennen niiden pelaamista ja ajan löytäminen on välillä haastavaa. V1

(Haasteena varhaiskasvattajille) Sisällön kanssa tarkkana. V6

Vuoden 2018 valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin oli kirjattu monilukutaito sekä tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen yhdeksi laaja-alaisen osaamisen osa-alueista. Tämän myötä varhaiskasvatuksen tuli kehittää toimintaansa ja ottaa tieto- ja viestintäteknologisiin välineisiin, sovelluksiin ja peleihin tutustumisen osaksi arkeaan. (Opetushallitus 2018, 24, 26.) Uuden varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden myötä ei merkittäviä muutoksia kuitenkaan koettu tapahtuneen päiväkotiyksikössä. Työntekijät ovat päivittäneet omaa osaamistaan koulutuksissa ja suunnitelmia oli tehty, mutta käytännön odotetaan seuraavan perässä. Kuitenkin tieto- ja viestintäteknologian käyttöä oli lisätty hieman olemattomasta. Tieto- ja viestintäteknologian sisällön laadun varmistamisen ja käytön perusteluiden koettiin jäävän taka-alalle. Uuden kasvatuksellisen osa-

alueen haltuun ottaminen koettiin vaivalloiseksi, vaikka sen tiedettiin nykyisin kuuluvan lasten ja aikuisten päivittäiseen elämään.

5.3 Kasvattajien näkemykset tieto- ja viestintäteknologian mahdollisuuksista varhaiskasvatuksessa

Kasvattajat mainitsivat tieto- ja viestintäteknologian tarjoamia mahdollisuuksia päiväkodin pedagogiseen toimintaan ja arkeen olevan muun muassa dokumentointi, ympäristöön tutustuminen, musiikin kuuntelu, uusien ideoiden saaminen esimerkiksi liikuntaan ja kuvalliseen ilmaisuun, oppimispelien pelaaminen, tiedonhaku reaaliaikaisesti sekä opiskelu. Sisällönanalyysimme tuloksena, liittyen kasvattajien asenteisiin ja mielipiteisiin tieto- ja viestintäteknologian käytöstä ryhmässä, yksi muodostuneista luokista oli oppimisen monipuolistuminen varhaiskasvatuksessa tieto- ja viestintäteknologian avulla. Johtopäätökseksi muodostui tieto- ja viestintäteknologian mahdollisuudet ja sen monipuolisuus. Yksi vastaajista näki digivälineiden käytön yhtenä kansalaistaitona, ja rinnasti niiden käytön opettelemisen liikennevälineiden käytön opetteluun. Taitojen opettelulle on oma paikkansa varhaiskasvatuksessa, mutta muut taidot, esimerkiksi vuorovaikutustaidot ovat edelleen keskiössä.

Digivälineiden voisin rinnastaa liikennevälineisiin - kaupunkilaislapselle on tärkeä kansalaistaito osata matkustaa bussilla tai tuntea liikennesäännöt jo oman turvallisuutensa kannalta. Varhaiskasvatukseenkin arjessa näillä taidoilla on siis paikkansa, mutta sen suurempaa kiihkoa tai intoa ne eivät herätä. Vuorovaikutustaidot, empatiakyky, käytöstavat, leikkitaidot, jne, muu ihmisten välinen välineetön kohtaaminen ovat edelleen keskiössä... V3

Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen nähtiin tärkeänä varhaiskasvatusikäisille lapsille kriittisen ajattelun kehittymisen, tiedon etsimisen ja ilmiöiden tutkimisen kannalta. Medialukutaito nähtiin tärkeänä siksi, että yhä enemmän opiskelu ja palvelut siirtyvät nettiin. Koulumaailmassa tieto- ja viestintäteknologisen osaamisen merkitys korostuu entisestään. Useat vastaajat painottivat mediakasvatuksessa kriittisen ajattelun kehittymistä – sen ymmärtämistä, mikä on todellista ja mikä ei. Kasvattajat näkivät tieto- ja viestintäteknologian mahdollisuudet

rikastuttamassa varhaiskasvatuksen arkea sekä monipuolistamassa lasten oppimista. Yksi vastaajista kertoi tieto- ja viestintäteknologian tarjoamista mahdollisuuksia varhaiskasvatuksen arkeen seuraavanlaisesti:

Tiedonhaun ja asioiden selvittämisen reaaliaikaisuus. Mielenkiinnon ylläpitäminen, kun ei tarvitse "selvittää" jotain asiaa myöhemmin. V2

Tärkeänä vastaajat pitivät myös oikeudenmukaisuutta ja tasapuolisuutta lasten tieto- ja viestintäteknologian käytössä. Lapsilla, varsinkin 5–7-vuotiailla on jatkuva into oppia uutta ja uuden oppiminen kiehtoo heitä. Tässä asiassa teknologia on apuna, kun tiedon etsiminen helpottuu.

5.4 Kasvattajien näkemykset tieto- ja viestintäteknologian käytön haasteista varhaiskasvatuksessa

Vaikka mediakasvatuksessa ja tieto- ja viestintäteknologisen osaamisen tukemisessa on paljon hyvää ja se on pedagogisesti perusteltua, työllistää se myös paljon kasvattajia. Jotta lapsille voidaan opettaa laitteitten turvallista käyttöä, tulee aikuisen osata käyttää niitä ja tuntea niiden sisältöjä. Positiiviseksi koetut oppimispelit vaativat ensin kasvattajalta tutustumista peliin ja sen sisältöön. Vasta tämän jälkeen voidaan todeta pelin olevan hyvä oppimiskeino lapsille. Kuitenkin ajan puute vaikeuttaa uusien pelien ja materiaalien löytämistä sekä niihin tutustumista. Sisällönanalyysin yhdeksi johtopäätökseksi, liittyen kasvattajien asenteisiin ja mielipiteisiin tieto- ja viestintäteknologian käytöstä ryhmässä, muodostui resurssien, kuten ajan, välineiden ja osaamisen puute. Tämä nostettiin esiin useassa vastauksessa.

Esimerkiksi oppimispelisiin tulee tutustua ennen niiden pelaamista ja ajan löytäminen on välillä haastavaa. V1

Aikuisilla ei ole aikaa paneutua viestintäteknologian hienouksiin. V4

(Haasteena kasvattajille) Osata itse käyttää laitteita ja ohjelmia / appoja jotka käytössä. Tilanteet ovat usein hektisiä, joten pitää itse olla nopea ja tarkka. V5

Kasvattajat pohtivat erityisesti sitä, kuinka paljon on hyvä antaa lasten pelata älylaitteilla päiväkodissa. Huoli on perusteltu ja aiheellinen, sillä muun muassa Sharbins ym. (2015, 438–439) toi esille tutkimuksessaan liiallisen ruutuajan monipuoliset haitat. Monet lapset saavat pelata ja katsoa televisiota kotona ja ruutu-aikaa kertyy jo siellä. 1–3-vuotiaiden ryhmässä työskennellyt varhaiskasvatuksen opettaja ilmaisi olevan huolissaan siitä, kuinka paljon pienetkin lapset ovat erilaisten laitteiden äärellä kotona. Myös isompien lasten ruutuajasta oltiin huolissaan. Vastauksissa pohdittiin myös pelien aiheuttamaa riippuvuutta.

Jotkut lapset vaikuttavat addiktoituvan helposti pelaamiseen... V5

Kuinka paljon lapset, pienetkin, saattavat olla kotona erilaisten laitteiden äärellä.; Missä suhteessa päiväkodissa laitteita käytetään, ettei kokonaismäärästä tule liian suurta. V7

Lapset jo nyt paljon tv:n äärellä ja osa pelaa suht paljon koneella kotona... V6

Laitteiden vähäisyys tai niiden kokonaan puuttuminen ryhmistä koettiin myös isoksi haasteeksi lasten tieto- ja viestintäteknologisen osaamisen tukemisessa. Resursseja koettiin olevat tässäkin suhteessa liian vähän. Teknologian kehittyessä koko ajan laitteet vanhenevat nopeasti. Kun kyseessä Helsingin kokoinen kaupunki, olisi laitteiden päivittäminen uusiin taloudellisesti iso investointi. Koska budjetti on rajallinen, tulee sen käyttöä harkita tarkkaan, eikä uusien laitteiden päivittämiseen ole aina mahdollisuutta. Eräs kasvattaja myös pohti sitä, miten esimerkiksi puhelimen käyttö pakkasella on todella hankalaa. Vastauksissa tuotiin myös esille laitteiden kömpelyys ja huono soveltuvuus isolle ryhmälle. Asioiden näyttäminen pieneltä tabletin ruudulta koko ryhmälle on haasteellista ja epä-tasa-arvoista, kun joku lapsista on toisen edessä katsomassa.

... ryhmässä on yksi tabletti 21 lasta kohden, joten on mahdotonta, että kaikki saisivat käyttää tablettia välttämättä edes saman viikon aikana. V2

Laitteet vanhenevat nopeasti ja niiden päivittäminen ja käyttökoulutus maksaa valtavasti. Helsingin kokoisessa kaupungissa tämä on ympäristön kannalta jo suuri ongelma... V3

Tietosuojaan noudattaminen ja esimerkiksi sosiaalisen median käyttö mietitytti yhtä vastaajista. Esimerkiksi Facebookissa ja Instagramissa tietosuoja on puutteellinen ja silti niitä käytetään yhteyskanavina ryhmän toiminnan ja perheiden välillä. Niiden avulla tehdään näkyväksi ryhmän toimintaa. Ohjeistus kyseisten sovellusten käyttöön on koettu ristiriitaiseksi, sillä ryhmiä suositellaan liittymään näihin ja yksikössä on sovittu esimerkiksi ryhmän Instagram tilin viikoittaisesta päivittämisestä. Lasten vanhemmilta tullut palaute taas kritisoii tietosuojaa ja tiettyjen sovellusten valta-asemaa. Osana toimivaa kasvatussyhteistyötä koettiin myös se, että vanhempien kanssa ollaan yhtä mieltä siitä, miten ja millaisia tieto- ja viestintäteknologisia sisältöjä lasten kanssa käsitellään.

...Tietosuoja-asioissa olemme usein jäljessä kehityksestä - hyvänä esimerkkinä somepalvelut kuten Facebook ja Instagram. Valveutuneet asiakkaat kritisoivat näiden valta-asemaa ja ihmiset ympäri maailmaa pyrkivät luopumaan niiden käytöstä... V3

...ollaanhan vanhempien kanssa samalla viivalla siitä, miten ja millälaisia asioita lasten kanssa varhaiskasvatuksessa käsitellään tieto- ja viestintäteknologisissa asioissa.... V7

Tieto- ja viestintäteknologian käyttö ryhmässä koettiin edelleen vaivalloiseksi, vaikka työntekijät olivat käyneet erilaisissa tieto- ja viestintäteknologiaan liittyvissä koulutuksissa. Vaatimuksia on paljon ja niitä lisätään ajoittain, mutta resursseja työn uudistamiseen vähän. Tieto- ja viestintäteknologian käyttö nähtiin toiminnasta irrallisena ja jopa epäolennaisena varhaiskasvatuksen tavoitteiden näkökulmasta. Vastauksissa mainittiin myös se, että lasten tieto- ja viestintäteknologisen osaamisen tukeminen ryhmän arjessa vaatii koko tiimin panoksen.

6 POHDINTA

6.1 Yhteenvetoa ja johtopäätöksiä

Tutustuessamme mediakasvatuksen, monilukutaidon, sekä tieto- ja viestintäteknologian merkitykseen varhaiskasvatuksessa, saimme siihen paljon uusia näkökulmia. Tarkastelemamme tutkimukset ja muu lähdemateriaalimme toivat pääosin esiin tieto- ja viestintäteknologian mahdollisuuksia varhaiskasvatuksessa, mutta myös haasteita tuotiin esiin. Keskeisenä seikkana lähdemateriaaleissamme korostui varhaiskasvatuksen kasvatuksellinen näkökulma tieto- ja viestintäteknologisen osaamisen tukemisessa sekä se, että lapsen toimijuutta voidaan tukea tieto- ja viestintäteknologisen osaamisen tukemisen kautta. Kun lapset pääsevät tuottamaan itse tieto- ja viestintäteknologista sisältöä, oppivat he myös muun sisällön kriittistä tarkastelua. Tuottamisen avulla he oppivat ymmärtämään sitä, että median sisällöt ovat aina ihmisen tuottamaa. (Mertala 2020, 19.)

Vaikka lähdemateriaalimme korostaa tieto- ja viestintäteknologian mahdollisuuksia, välittyi tutkimustuloksistamme varhaiskasvatuksen kentältä erilainen näkökulma. Tutkimustuloksistamme välittyi kasvattajien epävarmuus omasta tieto- ja viestintäteknologisesta osaamisestaan ja resurssien puute nähtiin esteenä lasten tieto- ja viestintäteknologisen osaamisen tukemisessa. Tieto- ja viestintäteknologisia laitteita oli liian vähän, aikaa työn suunnittelulle ja sisältöihin tutustumiselle, sekä osaamista kaivattiin lisää. Nämä puutteet eivät kuitenkaan sulje kokonaan pois lasten tieto- ja viestintäteknologisen osaamisen tukemista. Sitä voi toteuttaa yli oppiainerajojen ilman välineitä arjen tilanteiden ja toiminnan lomassa kiinnittämällä huomiota ympärillä oleviin tieto- ja viestintäteknologisiin ilmiöihin. Varhaiskasvatuksen monialainen luonne antaa tälle hyvät mahdollisuudet. (Mertala 2020, 13.)

Kyselyyn vastanneet kasvattajat olivat päässeet TVT-koulutuksiin, mutta kokivat silti osaamisensa olevan heikkoa. Pohdimme, onko koulutusten sisältö kasvattajia innostavaa, vai lähinnä vaatimuksia lisäävää ja ovatko koulutukset sisällöltään laadukkaita. Koulutuksissa tulisi linkittää tieto- ja viestintäteknologisen

osaamisen tukeminen osaksi laaja-alaista osaamista ja varhaiskasvatuksen toiminnan kokonaisuutta (Mertala 2020, 14). Korostetaanko tieto- ja viestintäteknologista osaamista yhtenä kansalaistaitona ja ymmärretäänkö se laajasti kasvatuksellisesta näkökulmasta? Mertala korostaakin (2020, 25), että lasten tieto ja viestintäteknologisen osaamisen tukemisessa kasvattajat voivat hyödyntää jo olemassa olevan ammattitaitoaan uudenlaisen ilmiön käsittelyssä. Yksi vastaaja pohti sitä, että koulutukset ovat laadukkaita, mutta tärkeää olisi päästä hyödyntämään koulutuksen antia varhaiskasvatukseen arjessa pian sen jälkeen. Tämä on haasteellista, jos tarvittavaa välineistöä puuttuu. Myös tiimin rooli nostettiin esiin; on tärkeää saada koko tiimi mukaan lasten tieto- ja viestintäteknologisen osaamisen tukemiseen. Toinen vastaaja taas kritisoi koulutuksissa esiteltäviä materiaaleja, joista tuodaan varhaiskasvatukseen ensimmäiset tökeröt kokeilut. Hän pohti, että jos muu materiaali, esimerkiksi kirjat, olivat yhtä huonolaatuisia, asialle olisi jo tehty jotain.

Varhaiskasvatuksen työn kuormittavuudesta on käyty viime aikoina julkista keskustelua. Onko jo nyt kuormittuneella henkilöstöllä resursseja ottaa koulutuksissa vastaan olennaista sisältöä, vai viestiikö täydennyskoulutus lisääntyvästä työn ja odotusten määrästä. Myös puutteellinen tai olematon välineistö sekä se, ettei työyhteisössä ole aikaa miettiä toiminnan pedagogisia perusteluja yhdessä, voi vaikuttaa motivaatioon ottaa käyttöön koulutuksissa opittuja asioita ja taitoja. Mertala (2020, 25) korostaa, kuinka kasvattajille tarjottavissa täydennyskoulutuksissa tulisi olla kannustava ja voimauttava ilmapiiri. Tulisi korostaa sitä, että he voivat hyödyntää ammattitaitoaan uuden ilmiön tarkastelussa yhdessä lasten kanssa.

Kasvattajat mallintavat lapsille myös teknologiaan liittyviin haasteisiin suhtautumista. Kasvattajien tulisi voida luottaa omaan osaamiseensa ja siihen, että ei haittaa, vaikka ratkaisut eivät aina ole teknisesti tyylipuhtaita. (Mertala 2020, 25.) Kasvattajat saavat paljon tietoa lapsen arvoista ja mielenkiinnonkohteista seuraamalla lapsen toimintaa. Tämä toimii myös toisinpäin. Kasvattaja välittää esimerkillään arvoja ja asenteita myös lapselle. Nämä lapsen omaksumat arvot vaikuttavat hänen tietojensa ja taitojensa käyttämiseen, sekä tahtoon toimia (Opetushallitus 2018, 23).

Pohdimme lasten mahdollisuutta opettaa ryhmän aikuisia ja muita lapsia hänelle tutusta ympäristöstä. Lapset oppivat tehokkaasti vertaisiltaan ja osa mediasisällöistä ja laitteista on lapselle tutumpia kuin kasvattajalle. Lapsi voi opettaa kasvattajalle esimerkiksi laitteen käyttöä tai kertoa häntä kiinnostavasta pelistä (Koilu & Mustola 2017, 44). Kasvattaja on kuitenkin vastuussa siitä, että sisältö on lapsille sopivaa. Lapsi ja kasvattaja voivat yhdessä pohtia, miten esimerkiksi langaton näppäimistö toimii. Tällainen lapsilähtöinen toiminta luo mahdollisuuksia lapsen osallisuuden vahvistamiselle. Lapsen osallisuuden toteutumisen merkitystä korostetaan varhaiskasvatuksessa paljon. Lapsen osallisuuden kannalta TVT -osaamisen tukemisessa tärkeää on se, että lapsi pääsee myös itse tuottamaan mediasisältöjä. Lapsen puheissa ja mielenkiinnon kohteissa näkyvät usein erilaiset peli- tai muut mediahahmot, eikä niitä tule sivuuttaa toiminnan suunnittelussa vain siksi, että ne linkittyvät digilaitteisiin. Toki toiminnassa näitä lapsen mielenkiinnon kohteita voidaan ottaa mukaan toimintaan monipuolisesti, eikä se vaadi tieto- ja viestintäteknologiaa.

Vastauksista välittyi myös se, että varhaiskasvattajat eivät pitäneet lasten tieto- ja viestintäteknologisen osaamisen tukemista olennaisena osana varhaiskasvatuksen arkea. Perinteisten taitojen, kuten vuorovaikutustaitojen ja tunnetaitojen opettelu pidettiin tärkeämpänä. Ryhmän toiminta ja sen suunnittelu muodostuu lapsiryhmästä käsin. Lasten tarpeista, tavoitteista ja mielenkiinnon kohteista. Lapsiryhmillä on siis erilaisia tarpeita ja ammattitaitoiset kasvattajat toimivat näiden mukaan. Toki varhaiskasvatusikäiset lapset tarvitsevat paljon esimerkiksi vuorovaikutus- ja tunnetaitojen harjoittelua, eikä lapsen tieto- ja viestintäteknologisen osaamisen tukemisen kuulukaan ottaa isoa roolia toiminnassa. Vuorovaikutustaitojen ja tunnetaitojen harjoittelussa voi hyödyntää tieto- ja viestintäteknologiaa ja näin ottaa toimintaan mukaan myös sitä osa-aluetta. TVT -osaamisen tukeminen näyttäytyi osalle vastaajista irrallisena osana pedagogista toimintaa, ja se linkitettiin usein laitteiden käyttöön. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa nähdään kuitenkin tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen laajana osaamisen alueena, joka vaikuttaa elämässämme monipuolisesti (Opetushallitus 2018, 26).

Tutkimustulostemme mukaan lasten tieto- ja viestintäteknologisen osaamisen tukemista ei pidetty olennaisena osana varhaiskasvatuksen pedagogista toimintaan. Pohdimme sitä, vaikuttaako se myös tieto- ja viestintäteknologiaan liittyvien muiden haasteiden syntyyn. Tieto- ja viestintäteknologian käytössä kasvattajat näkivät paljon haasteita, jotka saattavat vaikuttaa myös heidän motivaatioonsa tukea lasten tieto- ja viestintäteknologista osaamistaan. Kasvattajat olivat huolissaan siitä, kuinka päivittäinen ruutuaika voi lapsilla olla jo valmiiksi suuri ja kuinka lapsille saattaa kehittyä riippuvuus laitteita kohtaan. Huolta aiheutti myös laitteiden haitalliset vaikutukset lapsen kehittyville aivoille, huonolaatuinen sisältö, laitteiden huono saatavuus, niiden rikkoutuminen, laitteiden ja koulutusten kallis hinta sekä se, että kasvattajilla ei ole aikaa paneutua teknologiaan ja sen sisältöihin. Varhaiskasvatuksen toiminnan suunnittelu-aika on muutenkin vähäistä, ja se helposti menee lasten ja ryhmän varhaiskasvatussuunnitelmien, käytännön asioiden sekä muun toiminnan suunnitteluun.

Mertala & Salomaa (2016, 161–163) tuovat esiin, että varhaiskasvatuksen kulttuurissa ei arvosteta niinkään työn uudistamista ja perinteiden muuttamista, vaan rutiineja. Uusien sisältöjen tuominen mukaan ryhmän pedagogiseen toimintaan vaatii tiimissä yhteistä keskustelua ja resursseja. Useissa vastauksissa nostettiin esiin se, kuinka yhteiselle pohdinnalle, sopivan sisällön seulonnalle ja esimerkiksi yhteisten linjausten tekemiselle ei ole aikaa. Suunnitelmia oli tehty, mutta käytännön toteutus ei ollut niin varmallalla pohjalla. Työntekijät kyllä päivittivät ryhmän sosiaalisen median tilejä, kun niin oli sovittu, mutta lasten tieto- ja viestintäteknologisen osaamisen tukeminen ja laitteiden käyttö ryhmän pedagogisessa toiminnassa ei ollut juurtunut päiväkoteihin. Jos ei ole aikaa käydä työyhteisössä keskustelua yhteisistä linjauksista ja toiminnan perusteluista, voi tieto- ja viestintäteknologian osaamisen tukeminen jäädä kasvattajille mieleen vain lisääntyneenä työmääränä. Tärkeää olisi, että kasvattajille korostettaisiin tieto- ja viestintäteknologisen osaamisen tukemista osana muuta toimintaa sekä sisällön tuottamista ja ympäristön havainnoimista. Resursseja työn uudistamiseen tulisi myös lisätä.

Vaikka tutkimuksessamme kasvattajat nostivat esiin paljon tieto- ja viestintäteknologian haasteita varhaiskasvatuksessa, näkivät he myös sen olevan

ajankohtainen ja merkittävä osa elämäämme. Oppimisen monipuolistuminen nähtiin myös tieto- ja viestintäteknologian tarjoamana mahdollisuutena. Vastaajat toivat myös esille lasten kiinnostuksen älylaitteista ja mediasisällöistä. Lasten kiinnostuksen kohteet ovat oiva väylä tieto- ja viestintäteknologisen osaamisen tukemiseen varhaiskasvatuksessa. Lasten kiinnostuksen kohteet ovatkin toiminnan suunnittelun perusta (Opetushallitus 2018, 37). Lasten osallisuus ja toimijuus varhaiskasvatuksessa lisääntyy, kun toiminta on lapsilähtöistä ja ryhmän lapsilla on aito mahdollisuus vaikuttaa.

Aikuisen valvonta ja laitteiden käytön rajoittamisen korostus nousi keskeiseksi seikaksi tutkimusanalyysissämme. Tätä ajatusta tukivat myös Veteli & Palokangas (2019), sekä Korhonen (2010, 22–23.) Vastaukset olivat myös osaltaan risitriidassa keskenään; kolme vastaajista vastasi muun muassa, että TVT välineiden käytöllä ei ole rajoituksia, mutta silti nämä välineet eivät olleet vapaasti lasten noudettavissa, eivätkä ne olleet lasten käytössä edes viikoittain. Vastausten risitriittaisuus viestii myös siitä, että käsityksiä TVT välineiden käytön rajoituksista on monia ja emme välttämättä koe rajoittavamme niiden käyttöä, vaikka todellisuudessa säännöstelemme sitä.

Lapsen TVT -osaamisen tukeminen ja se, että huoltajien kanssa tehtävässä yhteistyössä hyödynnetään tieto- ja viestintäteknologiaa, tuotiin vuoden 2018 velvoittavassa varhaiskasvatussuunnitelmassa mukaan varhaiskasvatukseen (Opetushallitus 2018, 26, 34). Vuoden 2005 varhaiskasvatussuunnitelmassa mainitaan vain, että kasvattajan tulee ottaa harkiten huomioon tieto- ja viestintäteknikan hyödyt ja mahdollisuudet työssään (Stakes 2005, 17). On siis ymmärrettävää, että päiväkodit ovat vielä murrosvaiheessa ja opettelemassa vasta lapsen tieto- ja viestintäteknologisen osaamisen tukemista arjessa. Vuoden 2018 varhaiskasvatussuunnitelma on astunut voimaan velvoittavana asiakirjana vasta reilu vuosi sitten ja tällaiset muutokset vievät oman aikansa.

Esikouluikäisten kanssa työskentelevät vastasivat monipuolisesti avoimiin kysymyksiin, ja vastauksista huomasii, että aihe on heille ajankohtaisempi kuin pienempien ryhmissä työskenteleville. He olivat tietoisia mediakasvatuksen merkityksestä ja siitä, että koulua varten lapsi tarvitsee tiettyjä valmiuksia. TVT-laitteita

hyödynnettiin monipuolisemmin esikouluikäisten kanssa, kuin muissa ryhmissä. Tämä oli kiinnostavaa huomata, sillä esiopetuksen suunnitelman perusteissa (2014) on jo kiinnitetty huomiota tieto- ja viestintäteknologiseen osaamiseen ja se on tunnustettu tärkeäksi kansalaistaidoksi. Yhtenä esiopetuksen tehtävänä on edistää lapsen tieto- ja viestintäteknologista osaamista, ja se nähdään laajana ja monipuolisena kasvatustehtävänä. Se linkitetään monilukutaitoon, media- ja opiskelutaitoon, vuorovaikutustaitojen tukemiseen, luovan ajatteluun ja kehittyvään luku- ja kirjoitustaitoon, joita tarvitaan tulevassa opiskelu- sekä työelämässä, mutta laajasti niiden ulkopuolellakin. (Opetushallitus 2016, 18.) Esiopetuksen opetussuunnitelmaan on siis kirjattu aikaisemmin tieto- ja viestintäteknologian merkitys osana varhaiskasvatusta, kuin valtakunnallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa, johon se on kirjattu vasta 2018 suunnitelmaan (Opetushallitus 2018). Tämä vaikuttanee esiopetuksessa työskentelevien kasvattajien tietoisuuteen sen merkityksestä ja mahdollisuuksista.

6.2 Ammatillinen kasvu

Opinnäytetyömme idea lähti liikkeelle syksyllä 2018 ja olemme perehtyneet aiheeseen siitä lähtien. Aluksi kiinnitimme huomiota enemmän aiheeseen liittyviin artikkeleihin ja kiinnostuksemme aihetta kohtaan heräsi. Kun aloimme työstämään opinnäytetyötä, emme tienneet paljoa tieto- ja viestintäteknologiasta tai sen roolista varhaiskasvatuksessa. Meitä kiinnosti tutustua tieto- ja viestintäteknologian käyttöön varhaiskasvatuksessa, sillä olimme kokeneet yleisen ilmapiirin sitä kohtaan olevan negatiivissävytteinen ja hieman varautuva. Tiesimme sen olevan ajankohtainen aihe, sillä vuonna 2018 julkaistu varhaiskasvatussuunnitelman perusteet korosti tieto- ja viestintäteknologian roolia osana laaja-alaista osaamista. Tämä velvoitti myös päiväkotaja ottamaan lapsen tieto- ja viestintäteknologisen osaamisen tukemisen osaksi pedagogista toimintaansa. Opimme opinnäytetyötämme tehdessä paljon uutta tieto- ja viestintäteknologian merkityksestä varhaiskasvatuksessa. Lähdemateriaaliemme kautta näemme itsekin nyt lapsen TVT -osaamisen tukemisen positiivisemmassa valossa ja täynnä mahdollisuuksia.

Tulevina varhaiskasvatuksen opettajina aihe on meille tärkeä. Kun siirrymme työelämään, voimme viedä työyhteisöön monipuolista tietoa tieto- ja viestintäteknologian mahdollisuuksista varhaiskasvatuksessa. Meidän on hyvä tiedostaa myös tieto- ja viestintäteknologian käyttöön liittyvät haasteet. Tämän avulla voimme suunnitella, toteuttaa, arvioida ja kehittää laadukasta pedagogista toimintaa ja varhaiskasvatusta. Tiedostamalla niin mahdollisuudet kuin haasteetkin, voimme innovoida ja kehittää alaa mahdollisesti eteenpäin. Voimme kehittää työelämässä lasten tieto- ja viestintäteknologisen osaamisen tukemista ja muuttaa kaavaan kangistunutta tapaa toimia. Saamme myös työelämästä arvokkaita uusia näkökulmia. Tiimin ja lasten kanssa yhdessä kokeilemalla, pienin askelin eteenpäin. Välitämme varhaiskasvatuksen opettajina päivittäin arvojamme ja asenteitamme lapsille. Toivomme, että innostuksemme ja kiinnostuksemme ympäröivää maailmaa ja sen ilmiöitä kohtaan välittyisi myös lapsille. Tätä kautta he oppisivat näkemään tieto- ja viestintäteknologiassakin enemmän mahdollisuuksia.

Mielestämme keskeistä lapsen tieto- ja viestintäteknologisen osaamisen tukemisessä ei ole niinkään se, että lapsi oppisi käyttämään laitteita mallikkaasti. Keskeistä on se, että lapsi oppisi näkemään tieto- ja viestintäteknologian mahdollisuuksia ja ymmärtämään sen laaja-alaisuutta. Se on yksi väylä, jota kautta voi toteuttaa luovuuttaan ja oppia. Tärkeää on myös opetella kohtuullisuutta ja sitä, että arjessa tulee olla myös muuta leikkiä. Vähäisetkin tekniset taidot lapsilla ovat riittäviä. Tärkeää on varhaiskasvatuksessa tarjota lapsille mahdollisuus tutustua tähänkin ilmiöön. Kuitenkin niin, että toiminta on aidosti lapsilähtöistä.

Kun olemme perehtyneet tieto- ja viestintäteknologian mahdollisuuksiin varhaiskasvatuksessa, voimme perustella sen merkitystä myös työyhteisössä. Tutkimustuloksissa kasvattajat kertoivat päiväkodissa olevan haasteena se, että päiväkodin tieto- ja viestintäteknologista toimintaa ei oltu erityisemmin perusteltu tai yhdessä pohdittu. Toivomme siis, että voimme tulevaisuudessa olla osaltamme avaamassa tätä keskustelua. Koemme tulevina varhaiskasvatuksen opettajina tärkeäksi opettaa lapsille turvallisen ja oikean tavan toimia verkossa sekä muun teknologian parissa. Ymmärrämme, että olennaista lapsen tieto- ja viestintäteknologisen osaamisen tukemisessä on se, että lapsi pääsisi itse tuottamaan

sisältöä. On hienoa, että varhaiskasvatuksen monialainen luonne mahdollistaa monipuolisesti arjen tilanteiden hyödyntämisen myös mediakasvatuksessa.

Median ollessa vahvasti läsnä lasten arjessa, on tärkeää huomioida tämä ympäröivä maailma ja sen muutokset ajanmukaisesti myös varhaiskasvatuksessa. Huoltajilla on kasvatusvastuu lapsestaan ja heidän tehtävänä on valvoa myös lapsen tieto- ja viestintäteknologian käyttöä. Kuitenkin varhaiskasvatuksen opettajana tulemme tekemään päivittäistä yhteistyötä huoltajien kanssa, ja yhdessä vanhempien kanssa voimme pohtia esimerkiksi lapsen ruutuaikaa tai sitä, mikä on sopivaa sisältöä varhaiskasvatusikäiselle lapselle. Toimiva yhteistyö vanhempien kanssa on luottamuksellista ja kunnioittavaa. Tärkeää kasvatusyhteistyössä on ymmärtää se, että niin huoltajien kuin päiväkodin kasvattajienkin tavoitteena on lapsen etu.

Lapsen oikeuksiin kuuluu yhdenvertaisuus ja tasa-arvo (Opetushallitus 2018, 20–21). Mediakasvatus ja lapsen tieto- ja viestintäteknologisen osaamisen tukeminen varhaiskasvatuksessa tukee lapsen yhdenvertaisuutta ja koulutuksellista tasa-arvoa. Sosionomin kompetensseissa (Diak 2019) ja varhaiskasvatuksen opettajan ydinosamisessa on mainittu eettinen osaaminen. Varhaiskasvatuksen opettajan eettiseen osaamiseen kuuluu lapsen huolenpitoa, hyvinvointia, suojeleua ja osallisuutta. Nämä mainitaan myös lapsen oikeuksissa (Opetushallitus 2018). Lapsilähtöistä toimintaa suunniteltaessa on myös tietää mitkä asiat kiinnostavat lapsia juuri nyt. Kun vietämme lasten kanssa aikaa, opimme myös heidän yksilöllistä tuen tarpeistaan ja voimme tukea heitä heidän oppimisessaan ja kehityksessään. Pidämme tärkeänä, että kasvattaja rikastuttaa lapsen leikkiä ja antaa mahdollisuuksia lapselle toteuttaa luovuuttaan.

Jatkotutkimusideana pohdimme mahdollisuutta toteuttaa haastatteluja lapsille ikätasoisesti siitä, millaista tieto- ja viestintäteknologiaa hyödyntävää toimintaa he toivoisivat varhaiskasvatukseen ja mitä he haluaisivat oppia. Lasten osallisuuden korostaminen on tärkeää. Samalla voitaisiin kartoittaa sitä, millaista tietoa ja osaamista heillä jo on. Mediatarjonta kotona voi olla suurta ja sen sisällöstä olisi mielenkiintoista saada tietoa.

6.3 Eettisyys ja luotettavuus

Varmistimme kyselyyn vastanneiden tietosuojan tuhoamalla vastaukset asianmukaisesti, kun emme niitä enää tutkimuksemme kannalta tarvitse. Kyselyssä otimme huomioon sen, että keräämme vain sen tiedon, jota tarvitsemme opinnäytetyötä varten. Emme tallentaneet vastaajien henkilötietoja ja vastaukset olivat anonyymejä. Kyselyssä selvitimme vain sen, mikä ammattinimike vastaajalla on ja minkä ikäisten ryhmässä vastaaja toimii. Pidimme huolen, ettei kyselyyn vastanneita pysty tunnistamaan työstämme.

Opinnäytetyön eettisyyden kannalta oli tärkeää, että emme suorittaneet tutkimusta ennen kuin olimme saaneet tutkimusluvut Helsingin kaupungilta. Eettisyyttä pohtiessamme hyödynsimme ammattikorkeakoulujen rehtorineuvoston Arene ry:n opinnäytetyön eettisiä ohjeita (Arene 2018). Tiedotimme myös päiväkodin henkilökunnalle, että olemme tekemässä heille kyselyä opinnäytetyötämme varten, jossa pyrimme kartoittamaan tieto- ja viestintäteknologian käyttöä ryhmässä ja heidän asenteitaan siihen liittyen. Ilmoitimme myös kyselyn saatekirjeessä (Liite 2.) kyselyn olevan täysin vapaaehtoinen sekä anonyymi ja tutkimukseen osallistumisen hyväksymisensä voi peruuttaa missä tutkimuksen vaiheessa vain.

Olemme pyrkineet noudattamaan huolellisuutta, tarkkuutta ja rehellisyyttä koko opinnäytetyömme prosessin ajan. Olemme kertoneet avoimesti aineistomme keruusta ja sen analysoinnista. Olemme myös viitanneet lähteisiimme asianmukaisesti. Kun opinnäytetyömme on valmis, toimitamme valmiin työn tutkimustuloksineen päiväkotien henkilökunnalle luettavaksi.

Vastausprosenttimme kyselymme oli 46. Opinnäytetyömme luotettavuuden kannalta olisi ollut parempi, jos vastausprosentti olisi ollut suurempi. Pohdimme sitä, mitkä tekijät vaikuttivat vastaajien vähäiseen määrään ja siihen, että vastaajista yhdeksän oli varhaiskasvatuksen opettajia ja vain kolme lastenhoitajia. Varhaiskasvatuksen arki on hektistä ja voi olla haastavaa ottaa aikaa arjessa kyselyyn vastaamiseen. Varhaiskasvatuksen opettajilla on työajallaan suunnittelu,

arviointi ja kehittämis- (SAK) aikaa, joka vaikuttanee siihen, että vastaajista suurin osa oli varhaiskasvatuksen opettajia. SAK ajalla varhaiskasvatuksen opettajilla on aikaa asettua koneen ääreen ja vastata rauhallisessa ympäristössä kyselyymme. Varhaiskasvatuksen hoitajilla ei samanlaista aikaa ole ja heidän voi olla haastavampaa irtaantua ryhmästä vastaamaan kyselyyn. Vastaajien vähäisen määrän vuoksi meille kertyi myös vähemmän analysoitavaa aineistoa. Tämä vaikuttaa myös tutkimuksemme luotettavuuteen.

LÄHTEET

- Arene ry. Opinnäytetyön eettiset ohjeet. Saatavilla 2019: http://www.arene.fi/wp-content/uploads/Raportit/2018/arene-opinnaytetyoprosessin-eettiset-suositukset_muistilistat-opiskelijalle-ja-ohjajalle.pdf?t=1526903222
- Autio, R., Sormunen, M., Saarinen, T. (2018). *Terveystieteiden opettajaopiskelijoiden tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen koulutuksen alussa*. HOITOTIEDE. Sairaanhoidajien koulutussäätiö.
- Diak. (15.3.2019). Sosionomi (AMK) varhaiskasvatuksessa–varhaiskasvatuk-sensosionominammatillinenosaaminen kompetenssi. Saatavilla https://dialogi.diak.fi/wp-content/uploads/sites/8/2019/05/Varhaiskasvatuksen_sosionomi_15032019_LOPPUESITYS.pdf
- European Commission (2015) Young Children (0–8) and Digital Technology. Saatavilla <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/1f8b73cc-d900-406a-927c-0f8c0f202ed4/language-en>
- Harma, T. (2018). Pedagoginen dokumentointi: opas varhaiskasvattajille. Metropolia ammattikorkeakoulu.
- Helsingin kaupunki (2017). 100 Oivallusta mediareppuun! Saatavilla <https://oivalluksiaeskarista.files.wordpress.com/2017/12/100-oivallusta-mediareppuun.pdf>
- Helsingin kaupunki (2019). Varhaiskasvatussuunnitelma. Saatavilla https://www.hel.fi/static/liitteet-2019/KasKo/vare/Helsinki_Vasu_FI.pdf
- Helsingin kaupunki, Kaupunkihallitus. (9.12.2019) § 848 Lausunto opetus- ja kulttuuriministeriölle päiväkodin henkilöstön mitoitusesta koskevan asetuksen muuttamisesta. Saatavilla https://www.hel.fi/static/public/hela/Kaupunginhallitus/Suomi/Paatos/2019/Keha_2019-12-09_Khs_47_Pk/18C5DFBD-6E12-C26C-92B6-6F2257000005/Lausunto_opetus- ja_kulttuuriministeriölle_paivako.html
- Koivula, M. & Mustola, M. (2017). Varhaiskasvatuksen digiloikka ja muuttuva sukupolvijärjestys? Jännitteitä lastentarhanopettajien ja lasten kohtaamisissa digitaalisen teknologian äärellä. *Kasvatus & aika* 11(3),

- 37-50. Saatavilla http://www.kasvatus-ja-aika.fi/dokumentit/a3_2809171653.pdf
- Korhonen, P. (2010). Median asettamia haasteita pienten lasten hyvinvoinnille. Teoksessa M. Meriranta. (toim.), *Mediakasvatuksen käsikirja*. (s. 9–32) Kuopio: Unipress.
- Kumpulainen, K., Aronen, E., Ebeling, H., Laukkanen, E., Marttunen, M., Puura K. & Sourander A. (2016). *Lastenpsykiatria ja nuorisopsykiatria* (1. painos.). Helsinki: Duodecim. Saatavilla: <https://www.oppiportti.fi/op/opk04607>
- KvantiMOTV. Menetelmätietovaranto. KvantiMOTV. Kyselylomakkeen laatiminen. Saatavilla 1.5.2020 <https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kyselylomake/laatiminen.html>
- L 540/2018. Varhaiskasvatuslaki. Saatavilla <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180540>
- Mertala, P. & Salomaa, S. (2016). Kasvatuskeskeinen näkökulma varhaisvuosien mediakasvatukseen. Teoksessa L. Pekkala, S. Salomaa, S. Spišák (toim.), *Monimuotoinen mediakasvatus*. (s. 154–175). Kansallinen audiovisuaalinen instituutti. Saatavilla http://www.mediataitokoulu.fi/monimuotoinen_mediakasvatus.pdf
- Mertala, P. (2020) Laaja-alaisen tieto- ja viestintäteknologiaosaamisen tukeminen varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa. Suomen varhaiskasvatus. Saatavilla: <https://jecer.org/fi/wp-content/uploads/2020/02/Mertala-issue9-1.pdf>
- Opetus- ja kulttuuriministeriö (2016:21). Iloa, leikkiä ja yhdessä tekemistä; Varhaisvuosien fyysisen aktiivisuuden suositukset. Saatavilla <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/75405/OKM21.pdf>
- Opetus- ja kulttuuriministeriön (2013:10). Mediakasvatus kuntien varhaiskasvatuksessa. Saatavilla <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/75281/okm10.pdf>
- Opetushallitus (2016). Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet. Saatavilla: https://www.opi.fi/sites/default/files/documents/esiopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf

- Opetushallitus (2018). Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Saatavilla:
https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet.pdf
- Palsa, L. (2016). Käsitteellisestä hajanaisuudesta medialukutaitojen moninaisuuteen. Teoksessa Pekkala, L., Salomaa, S. & Spišák, S. *Monimuotoinen mediakasvatus* (s.36-52). Saatavilla http://www.mediataitokoulu.fi/monimuotoinen_mediakasvatus.pdf
- Pekkala, L. (2016). Esipuhe. Teoksessa Pekkala, L., Salomaa, S. & Spišák, S. *Monimuotoinen mediakasvatus* (s.10–15). Saatavilla http://www.mediataitokoulu.fi/monimuotoinen_mediakasvatus.pdf
- Plowman, L. & McPake, J. (2013). Seven myths about young children and technology. *Childhood Education* 89(1), 27–33. Saatavilla <https://www.proquest.com/>
- Sharkins, K. A., Newton, A. B., Albaiz, N. E., A., & Ernest, J. M. (2016). Preschool children's exposure to media, technology, and screen time: Perspectives of caregivers from three early childcare settings. *Early Childhood Education Journal*, 44(5), 437-444. Saatavilla <https://www.proquest.com/>
- Sintonen, S. (2018). Mediakasvatus varhaisvuosina: mukaan dynaamiseen esittämisen virtaan? Teoksessa V. Willman (toim.) *Mediakasvatuksen käsikirja* (s.81–97). Unipress.
- Stakes (2005). Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Saatavilla <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/77129/Varhaiskasvatussuunnitelmanperusteet.pdf>
- Tuomi, J & Sarajärvi, A. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö TAMMI.
- Turja, L. (2016). *Teknologiakasvatus varhaisvuosina, varhaiskasvatuksen käsikirja*. Helsinki: PS-kustannus.
- Uusitalo, N. (2016). Hallinnan näkökulmia mediakasvatukseen. Teoksessa Pekkala, L., Salomaa, S. & Spišák, S., *Monimuotoinen mediakasvatus* (s. 54–70). Saatavilla http://www.mediataitokoulu.fi/monimuotoinen_mediakasvatus.pdf
- Vantaan kaupunki (2016) Varhaiskasvatus - Tieto ja viestintäteknologian pedagogisen käytön strategia. Saatavilla

https://www.vantaa.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/vantaa/embeds/vantaawwwstructure/123210_Varhaiskasvatuksen_tvt_-strategia.pdf

Webster-Stratton, C. (2010). *Ihmeelliset vuodet: Ongelmaopas 2–8-vuotiaiden lasten vanhemmille*. Helsinki: Profani Oy.

Veteli, A., Palokangas, T. (2019). Lasten ja nuorten mediakasvatus valistaa sosiaalisen median vaaroista. Oulun ammattikorkeakoulu, Oamk.

LIITE 1. Kyselylomakkeen kysymykset

1. Minkä ikäisten ryhmässä työskentelet?
2. Toimitko ryhmässä varhaiskasvatuksen opettajana vai hoitajana?
 - a. Varhaiskasvatuksen opettajana
 - b. Varhaiskasvatuksen hoitajana
 - c. jollain muulla nimikkeellä, millä?
3. Mitä tietotekniikan välineitä ryhmällä käytössä?
 - a. Tabletti
 - b. Pelikonsoli
 - c. Älypuhelin
 - d. Televisio
 - e. Radio/levysoitin
 - f. Videotykki
 - g. Muu, mikä?
4. Miten lapset käyttävät tietotekniikan välineitä?
5. Kuinka usein ne ovat lapsilla käytössä?
 - a. Päivittäin
 - b. Viikoittain
 - c. Kuukausittain
 - d. Harvemmin
 - e. Ei koskaan
6. Onko tietotekniikan välineiden käytöllä rajoituksia?
 - a. Ei
 - b. Kyllä, millaisia (täydennys)
7. Ovatko tietotekniikan välineet lasten vapaasti noudettavissa?
 - a. Kyllä
 - b. Ei+Vapaaehtoinen kommentointi
8. Mitä mahdollisuuksia koet tieto- ja viestintäteknologian tarjoavan päiväkodin pedagogiseen toimintaan ja arkeen?
9. Mitä haasteita koet, että tieto- ja viestintäteknologia tuo päiväkodin pedagogiseen toimintaan ja arkeen?
10. Millaisia muutoksia päiväkodissanne tehty tieto- ja viestintäteknologian käytössä uuden Helsingin varhaiskasvatussuunnitelman myötä?
11. Miksi mielestänne tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen ovat merkityksellisiä taitoja varhaiskasvatusikäisille lapsille?

12. Mitkä ovat tieto- ja viestintäteknologisen osaamisen haasteet varhaiskasvattajalle?
13. Hyödynnättekö ryhmän pedagogisessa toiminnassa mielestänne tarpeeksi tieto- ja viestintäteknologiaa?

LIITE 2. Saatekirje vastaajille.

Saatekirje vastaajille.

Hei!

Olet vastaamassa kyselyyn, jonka tuloksia käytämme opinnäytetyössämme. Kyselyyn vastaaminen on täysin vapaaehtoista ja voit keskeyttää sen, milloin vain. Voit myös kyselyyn vastattuasi peruuttaa suostumuksesi osallistua tutkimukseen. Kyselyyn vastaaminen on anonyymiä, emmekä tallenna henkilötietojasi. Kyselyssä tulee ilmi vain se, minkä ikäisten ryhmässä työskentelet ja millä ammattinimikkeellä.

Kyselyyn vastatessa ja sen lähetettäessä annat suostumuksen vastausten käyttämiseen tutkimuksessa. Jos haluat kuitenkin peruuttaa osallistumisesi tutkimukseen, voit olla yhteydessä meihin sähköpostitse (katariina.nyman@student.diak.fi tai laura.hyvonen@student.diak.fi).

Opinnäytetyömme, joka sisältää kyselyn vastausten analysoinnin, julkaistaan Diakonia-ammattikorkeakoulun opinnäytetöiden julkaisuseminaarissa, jonka jälkeen se tulee myös julkiseen jakoon verkkoon.

Suojaamme tietosi.

Ystävällisin terveisin

Katariina Nyman ja Laura Hyvönen